

HAR PARTIENE HUSKET PÅ VERDEN?

En vurdering av partienes utkast til partiprogram 2025-2029

KIRKENS NØDHJELP
actalliance

Et verdensvalg.....	4
Metode	6
VURDERING AV PARTIENES UTKAST TIL PROGRAM 2025-2029	7
ARBEIDERPARTIET	8
HØYRE	10
SENTERPARTIET	12
FREMSKRITTSPARTIET	14
SOSIALISTISK VENSTREPARTI	16
VENSTRE	18
KRISTELIG FOLKEPARTI	20
MILJØPARTIET DE GRØNNE	22
RØDT.....	24
Kirkens Nødhjelps innspill til partiene	26

Evalueringen av partienes utkast til partiprogram for 2025-2029 er gjennomført og oppsummert i denne rapporten av ansatte i Avdeling for kommunikasjon og politikk i Kirkens Nødhjelp.

Ansvarlig redaktør: Aksel Jakobsen

Utgivelsesår: 2025

Foto: Håvard Bjelland / Kirkens Nødhjelp

Layout: Martin Berge / Kirkens Nødhjelp

ET VERDENSVALG

Det er makt, ansvar og muligheter i politikk. Vår tilnærming når vi gir innspill til de norske partienes politikk, handler om hva de kan gjøre for å bringe oss nærmere en mer rettferdig verden og for å bidra til håndteringen av globale utfordringer og kriser.

Etter flere tiår med stor fremgang, har fattigdomsreduksjonen i verden stoppet opp.¹ Verdensbanken advarer om at perioden 2020-2030 kan bli et "tapt tiår" i kampen mot fattigdom. Verst er situasjonen i Afrika sør for Sahara, hvor to tredjedeler av dem som lever i ekstrem fattigdom bor.² På dette kontinentet finner vi også flere av de største og mest neglisjerte krisene i verden - kriser som sjelden når overskriftene.

Verden står overfor stadig mer komplekse og langvarige kriser - på vårt eget kontinent, i Midtøsten og i flere av verdens aller fattigste land. Demokrati, menneskerettigheter og det sivile samfunn undergraves i stadig flere land. Samtidig fortsetter klimagassutslippene å øke, og naturkatastrofene rammer hyppigere og hardere.

Likevel har vi gjennom de siste tiårene sett hvordan politisk initiativ, vilje og lederskap kan skape reell forandring. Ekstrem fattigdom har blitt redusert, barnedødeligheten er mer enn halvert og sult og matmangel gikk i mange år betydelig ned. Flere barn får gå på skole og tilgangen til grunnleggende helsetjenester blir tilgjengelig for stadig flere. Samtidig har viktige initiativ for å verne om klima og natur blitt iverksatt. Selv om utviklingen nå går i feil retning på mange områder, vet vi at positiv utvikling er mulig. Vi har klart det før, så hvorfor skulle vi ikke klare det igjen?

Kirkens Nødhjelps budskap til de norske partiene er at valget i 2025 også må handle om verden utenfor Norges grenser. Norsk politikk har konsekvenser langt utenfor våre landegrenser, blant annet i de landene Kirkens Nødhjelp jobber. Økende fattigdom, ulikhet, sult, krig og konflikt, samt undergraving av internasjonale prinsipper påvirker også norsk politikk. Norge er avhengig av en verden med politisk stabilitet. Forebygging og håndtering av globale utfordringer og kriser er helt klart også i vår interesse. En sterk klima- og utviklingspolitikk er også god sikkerhetspolitikk. Derfor er det norske stortingsvalget 8. september også et verdensvalg.

I valgåret 2025 er det fem år til FNs bærekraftsmål og Parisavtalen skal være innfridd, men verden er langt unna å nå disse målene. Ressursene finnes - spørsmålet er om den politiske viljen er sterk nok. For å lykkes må verden samles om ambisiøse og målrettede tiltak. Det er nå vi må ta de store og smarte grepene for å skape endring. Klima- og utviklingspolitikken må styrkes, og vi må bruke alle verktøyene vi har til rådighet.

Globale utfordringer henger sammen. Vi trenger derfor en helhetlig og samstemt politikk. Vi kan ikke gi med den ene hånden og samtidig ta eller ødelegge med den andre. Det er kortsiktig politikk, som vil slå tilbake i form av økte behov, større kriser og høyere kostnader i fremtiden.

Mulighetsrommet er der, og Norge kan og må utnytte det. Vi oppfordrer alle partiene til å bidra til at stortingsvalget i 2025 også blir et verdensvalg.

¹ Norad (2024) *På feil kurs med tom tank – Status og perspektiver på verdens fattigdom*. Hentet fra: <https://www.norad.no/publikasjoner/2024/fattigdomsrapporten-2024/>

² Verdensbanken (2024) *Poverty, Prosperity, and Planet Report*. Hentet fra: <https://www.worldbank.org/en/publication/poverty-prosperity-and-planet>

Malakal, Sør-Sudan;
Den hvite Nilen går oftere over sine bredder. Opoth Adaing må svømme der han før kunne gå.

METODE

Vedtak i regjering og storting har effekt utenfor våre grenser – derfor gir Kirkens Nødhjelp innspill til de politiske partiene i Norge. Kirkens Nødhjelp sendte innspill til samtlige politiske partier våren 2024. I forkant av innspillene ble rapporten *Vesten mot resten? Norsk politikk i en polarisert verden* lansert. Rapporten ga en analyse av åtte internasjonale trender Kirkens Nødhjelp mener må påvirke partienes veivalg i arbeidet med nye partiprogram. Denne rapporten dannet grunnlaget for innspillene vi sendte inn til hvert parti.

I september 2024 ble rapporten *Hvor går pengene?* lansert. Den ser på fire globale pengestrømmer - skatt, bistand, gjeld og klimafinansiering, som også er fire av de ti temaene vi gir innspill til partiene om. Rapporten fremhever hvordan strukturelle hindringer hindrer disse fire pengestrømmene i å nå sitt fulle potensial for å bidra til økonomisk utvikling og velferd i fattige land. Skatt, gjeld, bistand og klimafinansiering er de fire temaene Kirkens Nødhjelp velger å løfte frem spesielt i arbeidet opp mot valget i 2025.

Nå gir vi en "løpemelding", der vi vurderer partiene på de områdene vi har spilt inn til tidligere. Vurderingen er basert på hvert partis utkast til partiprogram foran valget i 2025.

Vi gir en skriftlig vurdering for å illustrere hvor godt rustet vi mener politikken til de enkelte partiene er til å møte de store utfordringene verden står overfor. Vi har vurdert utkastene på ti temaer, som også blir illustrert i en helhetlig oversikt for å vise frem hvordan partiene gjør det på alle ti temaer, i tillegg til den helhetlige vurderingen. For de endelige programmene vil det ut fra dette bli gitt terningkast. I denne løpemeldingen får alle partiene et klart hint om hvor på terningen de foreløpig ligger an.

Disse vurderingene har vi også sendt til partiene som innspill til deres førsteutkast.

Lengden på programmene påvirker naturligvis detaljnivået partiene har mulighet til å presentere. Dette har vi derfor forsøkt å ta hensyn til, ved å blant annet løfte helhet og retning. Vi har sett etter både konkrete tiltak, retning og overordnede prinsipper som gjør at partiene kan sette viktig politikk ut i livet. I tillegg har vi sett på om noen av våre anbefalinger ble fulgt, helt eller delvis, særlig hos dem som, slik vi ser det, hadde flere mangler. Vi har også sammenlignet med nåværende partiprogram.

Velgerne må få vite hva partiene mener om sentrale globale spørsmål, hva slags løsninger de ser for seg, og hva de vil gjøre. Vi har ikke i denne sammenhengen sett til hva partiene har foreslått, sagt og stemt for og mot i inneværende stortingsperiode. Vi har kun vurdert det som står i partienes førsteutkast til nye partiprogram for perioden 2025-2029.

I denne underveisvurderingen vil vi gi ros for det som er bra, og påpeke hvordan vi mener partiene kan levere enda bedre politikk når de vedtar sine endelige programmer på sine landsmøter. Vi vil så gjøre en ny vurdering når de endelige programmene foreligger etter landsmøtene våren 2025.

For alle partiene ser vi et potensiale for at deres endelige program slik vi ser det kan score bedre enn utkastene vi nå har vurdert.

På en skole utenfor Kherson i Ukraina ligger en knust globus på bakken. Landsbyen var tidligere okkupert av Russland og ble truffet av en rakett, men er nå under ukrainsk kontroll igjen.

VURDERING AV PARTIENES UTKAST TIL PROGRAM 2025-2029

I tillegg til helhet og retning, har vi vurdert partienes førsteutkast til nye partiprogram på ti temaer: bistand, klimafinansiering, klima og miljø, gjeld, skatt, menneskerettigheter, demokrati og sivilsamfunn, likestilling, oljefondet, handel og våpeneksport.

Her følger en oversikt over hvordan partiene har gjort det på hvert enkelt tema. Dette betyr vurderingene:

Mye er bra, men det kan likevel være at enkelte ting kan/ bør forbedres.

En del er bra, men større ting bør forbedres.

Enkelte ting er bra, men det er større mangler som må forbedres.

Absolutt alle partier, fra høyre til venstre, har noe i sine utkast vi trekker frem som positivt. Og absolutt alle partier har ting som bør forbedres til neste runde.

På de neste sidene presenteres vurderingene parti for parti.

Bistand									
Klima-finansiering									
Klima og Miljø									
Gjeld									
Skatt									
Menneskerettigheter, demokrati og sivilsamfunn									
Likestilling									
Oljefondet									
Handel									
Våpeneksport									

ARBEIDERPARTIET

Arbeiderpartiets (Ap) utkast leverer godt på flere områder, men mangler flere steder tydelige tiltak. Det er spesielt bra at utkastet løfter folkeretten som en grunnpilar i utenrikspolitikken, og har mye og viktig omtale om demokrati, menneskerettigheter og sivilsamfunn. I utkastet er det også mye internasjonal skatte- og utviklingspolitikk. Ap har også flere positive klimatiltak, men det er problematisk at oljepolitikken motvirker den øvrige klimapolitikken. Det er synd at partiet har utelatt gjeldskrisen og en anerkjennelse av utfordringer med dagens regelverk og kontroll av norsk våpeneksport. Dette håper vi rettes opp i neste runde. **Ender Ap opp med dette, vil partiet ligge an til å få terningkast 4.**

✓ BISTAND

I utkastet til nytt partiprogram har Ap mye god internasjonal politikk. Ap ønsker å gi 1 % av brutto nasjonalinntekt (BNI) til bistand, og det trekkes frem flere viktige sammenhenger mellom klima og fattigdom, og mellom utvikling og økonomisk politikk. Ap har også flere fattigdomsreduserende tiltak om blant annet å styrke demokrati, støtte sivilsamfunn, likestilling og global helse. Vi er spesielt glade for at Ap ønsker å løfte global helse høyere opp på den politiske agendaen og sikre at Norge fortsatt tar en lederrolle i kampen mot smittsomme og ikke-smittsomme sykdommer globalt.

I innledningen til klimadelen under det internasjonale kapitlet står det at ressurser til en rettferdig grønn omstilling internasjonalt, håndtering av klimatilpasning og ringvirkningene av dagens klimautfordringer må avsettes utenfor den ordinære bistanden som fortsatt må ha utvikling som hovedmål. Dette er viktig i en tid hvor fattigdomsbekjempende bistand i stadig større grad vannes ut. Det er også bra at det påpekes at bistanden skal ha utvikling som hovedmål. Disse to poengene bør tydeliggjøres i egne handlingspunkter, og ikke bare som en del av historiefortellingen.

! KLIMAFINANSIERING

Kirkens Nødhjelp er helt enig i Aps problembeskrivelse og erkjennelsen av at klima- og naturkrisen ødelegger jordas livsgrunnlag, i tillegg til å øke fattigdom, sult, konflikt og urettferdighet. I utkastet står det at Ap ønsker å "trappe opp investeringer i fornybar energi, katastrofeberedskap og matsikkerhet i det globale sør". Dette er viktig, men det bør her spesifiseres et finansieringsmål i tråd med Norges rettferdige ansvar for klimafinansieringen.

Ap vil styrke innsatsen på klimafinansiering og regnskogsbevaring, og de vil se på fordelingseffekter av den grønne omstillingen. Vi ønsker et økt søkelys på klimatilpasning og støtte til tap og skade. Dette nevnes i innledningen, men vi savner at det reflekteres i handlingspunktene. Sikring av en årlig støtte til FNs tap- og skadefond, samt et mål om å øke andelen klimafinansiering til tilpasning, bør legges til. I tillegg bør Ap tenke nytt om klimafinansiering, og unngå at dette går på bekostning av fattigdomsreduserende tiltak.

! KLIMA OG MILJØ

Deter bra, og helt nødvendig, at Ap vil fase ut fossile innsatsfaktorer. Utkastet inneholder et sterkt fokus på energieffektivisering og sparing. Vi er også glade for at Ap beholder punktet om å ikke konsekvensutrede petroleumsaktivitet i Lofoten, Vesterålen og Senja. Det er grunnleggende for klimapolitikken at Norge leverer på sine klimaforpliktelser under Parisavtalen, og viderefører

klimasamarbeidet med EU, slik utkastet foreslår. Vi ønsker og også å legge til at det er essensielt at Norge leverer på våre egne nasjonale klimamål.

I tråd med anbefalingene fra Klimautvalget 2050 bør ikke Norge åpne for nye områder for olje- og gassleting. Dette bør gjenspeiles i Ap sitt program. Det gjør det dessverre ikke i stor nok grad i utkastet. Norge bør ikke lete etter olje og gass i nye områder, og bør av hensyn til Parisavtalens temperaturmål begrense norsk petroleumsvirksomhet. Mangler som dette bidrar til at Aps oljepolitikk motvirker den øvrige klimapolitikken.

✗ GJELD

Ap omtaler ikke den internasjonale gjeldskrisen i utkastet. I dagens program nevnes det at "gjeldsbyrden i mange utviklingsland har økt dramatisk", og det inkluderes et viktig tiltak om å "støtte etableringen av internasjonale mekanismer for effektiv og rettferdig håndtering av statlige gjeldskriser".

✓ SKATT

Ap har mye internasjonal skattepolitikk i sitt utkast. Flere steder står det at partiet vil støtte og intensivere det internasjonale samarbeidet på skatt, og partiet er tydelig i sin støtte til arbeidet for en skattekonvensjon i FN. Det er også bra at Ap vil jobbe for å innføre et offentlig register med informasjon om rettmessige eiere av selskaper, eiendommer og verdipapirer. Videre er det positivt at partiet vil jobbe for globale standarder for skatt, åpenhet og aktsomhetsvurderinger. Selv om helheten i den internasjonale skattepolitikken er svært god, håper vi at Ap vil styrke den ytterligere ved å inkludere støtte til et helhetlig regelverk for land-for-land-rapportering for selskaper og å bidra på et overordnet nivå til et skifte mot enhetlig skattlegging av multinasjonale konsern.

✓ MENNESKERETTIGHETER, DEMOKRATI OG SIVILSAMFUNN

Ap understreker at Norge skal være en pådriver for å styrke internasjonale organisasjoner og fremme en verdensorden basert på folkeretten og menneskerettighetene. Å styrke demokrati er også gjennomgående i utkastet. Dette, og at folkeretten er en tydelig grunnpilar i utenrikspolitikken, er viktig. At Ap påpeker at de vil jobbe mot doble standarder og kjempe for at alles rettigheter er like mye verdt, er helt avgjørende i en stadig mer polarisert verden.

Det er også mye god omtale om sivilsamfunnet generelt og lokale aktører som en del av utviklingspolitikken. Blant annet står det i klimadelen i det internasjonale kapitlet at lokale sivilsamfunnsorganisasjoner har stor betydning for å sikre god samhandling mellom den humanitære nødhjelpsinnsetningen

og det mer langsiktige utviklingsarbeidet. Vi håper partiet viderefører handlingspunktet om å trappe opp investeringer i fornybar energi og katastrofeberedskap, i tett samarbeid med lokale sivilsamfunnsorganisasjoner. Samtidig håper vi at sivilsamfunnspektivet også løftes som en del av den helhetlige utviklingspolitikken, og ikke bare under klimadelen.

✓ LIKESTILLING

Ap understreker at innsats for likestilling skal være gjennomgående i all norsk utviklings- og utenrikspolitikk. Det legges vekt på at Norge må styrke innsatsen for seksuell og reproduktiv helse og rettigheter. Vi anser derimot utkastet som noe svakere på arbeidet mot kjønnsbasert vold, og kjønnsperspektivet i humanitær innsats er fraværende.

! OLJEFONDET

Ap påpeker at forvaltningen av oljefondet skal sikre menneskerettigheter og bærekraftig utvikling gjennom strengere regler for uttrekk fra selskaper som bryter menneskerettighetene. Oljefondet er kanskje Norges største fotavtrykk i verden, og et tydelig symbol på ansvarlig forvaltning av naturressurser og på Norges eksport av karbon til resten av verden. Imidlertid savner vi flere tiltak for å sikre en etisk forvaltning som er til det beste for utvikling og miljø. Ap bør inkludere punkter om å utrede hvordan fondet kan investere i henhold til målet i Parisavtalen om å holde seg innenfor 1,5 grader global oppvarming. Det bør også investeres mer i utviklingsland. I tillegg bør Ap være tydelige på at brudd på fondets etiske retningslinjer regnes som pågående fram til oppreisning eller opprydning har funnet sted.

✗ HANDEL

I utkastet legges det vekt på næringslivets samfunnsansvar og at Norge må sørge for å føre en internasjonal handelspolitikk der folkeretten og menneskerettighetene alltid følges. Selv om det er viktig at Ap påpeker at dette skal ligge til grunn for Norges handels- og investeringspolitikk internasjonalt, er dette utkastet ellers ganske svakt når det gjelder konkrete mål for handelspolitikken framover. Rettferdig handel nevnes for eksempel ikke, i motsetning til i nåværende program.

✗ VÅPENEKSPORT

Ap skriver at eksport av våpen og annet forsvarsmateriell fortsatt skal være underlagt et strengt eksportkontrollregime. Det er bra, men vi er overrasket over å se at punktet fra nåværende program om å innføre sluttbrukerklæring fra alle land ved eksport av forsvarsmateriell, og å jobbe for at dette blir en norm internt i NATO, er tatt ut av utkastet. Dette håper vi tas inn igjen. Videre savner vi en tydeligere anerkjennelse av at det er svakheter ved dagens regelverk og kontroll av norsk våpeneksport. All den tid norsk militært materiell har blitt eksportert til stater som bryter humanitærretten i sin krigføring, kan vi ikke si at kontrollen og regelverket er godt nok.

Kirkens Nødhjelps anbefaler at Arbeiderpartiet legger inn følgende punkter for å styrke sine løsninger for en mer rettferdig verden:

Klima og miljø: Ap bør være tydelige på at norsk petroleumsvirksomhet bør begrenses og at det ikke skal åpnes for leting etter olje og gass i nye områder. Vi trenger en plan for sluttfasen av norsk oljeproduksjon.

Gjeld: Ap bør inkludere en klar problembeskrivelse og konkrete løsninger på den stadig voksende gjeldskrisen.

Oljefondet: Ap bør inkludere punkter om å utrede hvordan fondet kan investere i henhold til målet i Parisavtalen om å holde seg innenfor 1,5 grader global oppvarming. Det bør også investeres mer i utviklingsland. I tillegg bør Ap være tydelige på at brudd på fondets etiske retningslinjer regnes som pågående fram til oppreisning eller opprydning har funnet sted.

Våpeneksport: Ap bør inkludere et tydelig mål om å innføre sluttbrukerklæring fra alle land ved eksport av forsvarsmateriell og jobbe for at dette blir en norm internt i NATO. Regelverket er gammelt og utdatert, og bør gjennomgås.

HØYRE

Sammenlignet med nåværende program løfter Høyre (H) klima og utenrikspolitikk mer tydelig inn i sin overordnede problembeskrivelse, og har styrket programmet på flere viktige områder. Særlig på bistand har partiet levert et sterkere utkast enn tidligere, men det er fortsatt vesentlige ting som bør forbedres for at H skal nå helt opp i neste runde. H har flere viktige tiltak innenfor internasjonal skatt, handel og klimapolitikk. Samtidig ser vi tydelige mangler innenfor klimafinansiering, gjeld, menneskerettigheter, likestilling, oljefondet og våpeneksport. Flere av disse områdene har H gode tiltak på i nåværende program, som vi håper kommer inn igjen. **Skulle Høyre ende opp med dette etter at landsmøtet har sagt sitt, innebærer det at partiet vil ligge an til en sterk 2-er på terningen.**

! BISTAND

H er tydelige på at Norge har et internasjonalt ansvar for, men også en betydelig egeninteresse i at fattige land oppnår en mer bærekraftig utvikling enn i dag. I utkastet trekkes det også frem en tydelig sammenheng mellom fattigdomsbekjempelse og samarbeid og en verden med mindre internasjonal spenning og uro. Vi ser også positivt på at H ønsker å opprettholde et høyt nivå på bistanden – som er en tydelig styrking fra nåværende program. Dersom H også tydeliggjør bistandens formål vil det være et viktig skritt på veien for å sikre god effekt, slik H ønsker. H foreslår flere gode tiltak i sin utviklingspolitikk. Blant annet er målet om å redusere ulikhet i og mellom land og å bidra til ressursmobilisering i utviklingsland viktig. I utkastet foreslår H også å utarbeide en langtidspan for norsk bistand. Dette er et spennende tiltak, og kan være et godt verktøy for å styrke langsiktighet i bistanden og å tydeliggjøre formålet for norsk bistand og andre tiltak for å hindre utvanning og sikre god effekt.

Videre ønsker H å øke den humanitære bistanden og se den mer i sammenheng med utviklingspolitikken. Langsiktig utviklingsstøtte er avgjørende for å forebygge nye kriser og å hindre oppblussing i vedvarende, eller økte humanitære utgifter i fremtiden. H påpeker at bistand alene ikke er nok. H vil derfor legge til rette for betydelig økning i private investeringer i utviklingsland, men dette bør ikke gå på bekostning av fattigdomsreducerende tiltak, slik H dessverre legger opp til. Alt i alt er det mye bra og en styrking av Høyres bistandspolitikk i utkastet. Samtidig ser vi et betydelig forbedringspotensial når det gjelder innretningen av bistanden, som gjør at H ikke når helt opp.

✗ KLIMAFINANSIERING

H ønsker å bruke en større andel av bistanden på globale fellesgoder. H løfter også klima som en av sine satsningsområder for internasjonal bistand. Økt støtte er avgjørende for oppnåelsen av Parisavtalen, men bør finansieres utenfor bistandsbudsjettet. Høyres satsing på klima håper vi tydeliggjøres ved å løfte klimafinansiering i det videre arbeidet. Støtte til klimatilpasning og tap og skade bør særlig løftes. I utkastet er klimafinansiering nesten fraværende utover de nevnte prinsippene. H bør også tenke nytt om klimafinansiering, slik at dette ikke går på bekostning av fattigdomsreducerende tiltak. Garantiordninger, slik H trekker frem, er et eksempel på et slikt tiltak som vi anser som positivt, men innretningen H foreslår bør forbedres. Det er avgjørende at ordningen blir slik at den ikke går på bekostning av fattigdomsreduksjon og at tiltaket faktisk bidrar til å nå de aller mest sårbare i de fattigste landene.

! KLIMA OG MILJØ

I utkastet har H flere formuleringer om overordnede prinsipper for klimapolitikken. Det er blant annet viktig at H vil innføre et forbruksbasert klimaregnskap for å synliggjøre hvordan norsk forbruk påvirker utslipp og naturinngrep utenfor våre territorielle grenser. Vi mener imidlertid at dette bør inkludere de indirekte utslippene som kommer av vårt forbruk. Klimaregnskapet bør kobles til et klimamål som svarer til det nasjonale målet for utslippskutt. H ønsker å videreføre et sterkt klimasamarbeid med EU. Det er nødvendig for å lykkes med både våre nasjonale, de europeiske og de globale klimamålene.

Til tross for flere gode tiltak vurderer vi at helheten i Høyres programforslag ikke i tilstrekkelig grad følger opp de overordnede prinsippene som beskrives for klimapolitikken. Den er heller ikke tilstrekkelig for å kunne nå Norges klimaforpliktelser. H foreslår blant annet en aktiv letepolitikk etter olje og gass på norsk sokkel, og å legge til rette for gassproduksjon i Barentshavet. Dette er i strid med anbefalingene fra klimautvalget 2050, og vil gjøre det vanskeligere og mindre sannsynlig at Norge når sine nasjonale klimamål for både 2030 og 2050.

✗ GJELD

I utkastet til nytt partiprogram nevner ikke H gjeldskrisen med ett ord. Dette er en tydelig mangel og bør innarbeides i neste runde. Å bidra til å stanse gjeldskrisen er avgjørende for å få til systemendringer i mange av verdens fattigste land, slik H ønsker å få til som en del av sin bistandsstrategi.

! SKATT

H ønsker å satse på økt ressursmobilisering i utviklingsland og at Norge skal fortsette å være en pådriver for et internasjonalt forpliktende samarbeid mot aggressiv skatteplanlegging og uthuling av skattegrunnlag. Dagens globale skattesystem er utdatert, og vi mangler et helhetlig internasjonalt regelverk som bekjemper smutthull og mangler som bidrar til kapitalflukt og skattetriksing. Grunnplanken i den internasjonale skattepolitikken til H er god, men vi håper H vil bli enda mer konkret og utarbeide en mer omfattende politikk.

✗ MENNESKERETTIGHETER, DEMOKRATI OG SIVILSAMFUNN

H ønsker en satsning på multilateralt samarbeid som en del av en langtidspan for norsk bistand. Utover dette har H lite konkret politikk for å fremme menneskerettigheter, demokrati og styrke sivilsamfunn i sitt utkast, i motsetning til i nåværende program, hvor særlig menneskerettigheter er tydelig inne. Å styrke sivilsamfunn og/eller lokale aktører nevnes ikke, til tross for at H løfter viktigheten av å bidra til systemendring i mottakerland. I dette arbeidet er lokalt sivilsamfunn helt avgjørende.

✗ LIKESTILLING

I utkastet til nytt partiprogram er det ingen generell tekst eller konkrete mål knyttet til likestilling i den internasjonale politikken. I det nåværende programmet har H et helt konkret mål som sier at "Norge skal føre en politikk som fremmer trosfrihet, kvinners rettigheter, likestilling og LHBT+-personers rettigheter internasjonalt, blant annet ved å ta internasjonalt lederskap for å avkriminalisere homofili globalt." H har også et indirekte mål om blant annet å rette norsk bistand inn mot å styrke jenters muligheter for utdanning i utviklingsland. Vi håper derfor H vil styrke sin internasjonale likestillingspolitikk i det videre arbeidet, og legge inn de tydelige målene fra nåværende partiprogram.

! OLJEFONDET

H er opptatt av at forvaltningen av oljefondet skal skje innenfor etiske rammer, men vi håper H i det videre arbeidet bør inkludere konkrete tiltak for å videreutvikle den etiske forvaltningen. Slik det står i dag blir utkastet for tynt på dette området. Kirkens Nødhjelp håper H bør legge vekt på å investere mer i utviklingsland. Målet i Parisavtalen om å holde seg innenfor 1,5 grader global oppvarming stiller også særlige krav til Oljefondet. Det bør også sikres at brudd på fondets etiske retningslinjer regnes som pågående fram til oppreisning eller opprydning har funnet sted.

✓ HANDEL

H viderefører målet fra nåværende program om å være en pådriver for global frihandel og inngåelse av frihandelsavtaler med tredjeland, herunder utviklingsland. H opprettholder alle kravene fra nåværende partiprogram knyttet til handel og utvikling, og understreker at utviklingsland må få tilgang til privat kapital for å gjøre investeringer som er nødvendige for å jobbe seg ut av fattigdom. For å styrke sin internasjonale handelspolitikk ytterligere bør H også være tydeligere når det gjelder å legge til rette for bruk av grønn teknologi og klimavennlige løsninger i internasjonal handel og i Norges bilaterale handelsavtaler.

✗ VÅPENEKSPORT

Å være et våpeneksporterende land innebærer et betydelig ansvar for å sikre at våpnene og annet militært materiell ikke brukes i strid med humanitærretten og menneskerettighetene. At våpen, forsvarsmateriell eller militært materiell ikke nevnes i Høyres utkast er derfor en mangel vi håper rettes opp i neste runde. Det bør iverksette ytterligere tiltak for å sikre at norske våpen ikke brukes i strid med humanitærretten og menneskerettighetene.

Kirkens Nødhjelps anbefaler at Høyre innarbeider følgende punkter for å styrke sine løsninger for en mer rettferdig verden:

Bistand: H bør ha en bedre innretning av bistanden og tydeliggjøre flere viktige prinsipper for å hindre en videre utvanning, og potensielt dårligere effekt av norsk bistand. Vi er glade for at H vil opprettholde et høyt nivå på bistanden, selv om vi savner en forpliktelse til målet om 1 % av BNI.

Klimafinansiering: H bør øke fokuset på klimafinansiering og tydeliggjøre innretningen på klimafinansieringen slik at den ikke går på bekostning av fattigdomsreduksjon, men faktisk bidrar til å nå de aller mest sårbare i de fattigste landene.

Klima og miljø: H bør være tydelig på at norsk petroleumsvirksomhet må begrenses og at det ikke skal åpnes for leting etter olje og gass i nye områder. Vi trenger en plan for sluttfasen av norsk oljeproduksjon.

Gjeld, menneskerettigheter, demokrati og sivilsamfunn, likestilling og våpeneksport: Disse temaene omtales ikke i utkastet. H bør omtale disse temaene tydeligere og komme med konkrete tiltak.

SENTERPARTIET

Senterpartiet (Sp) leverer et utkast med mye god politikk for fattigdomsbekjempelse og humanitær innsats, men har også et forbedringspotensial på dette feltet. Sp har også mye politikk innenfor menneskerettigheter, demokrati og sivilsamfunn. Det er særlig bra at sivilsamfunn løftes. Utkastet omtaler flere viktige temaer innen utviklingspolitikk, men vi savner tydeligere omtale og konkrete tiltak innen politikkområdene gjeld, likestilling, oljefondet og våpeneksport. Vi mener også at klimapolitikken har for mange svakheter til at Sp når helt opp i denne runden. **Om det endelige partiprogrammet ender med dette resultatet ville det tilsa at Sp ender opp med terningkast 3.**

✓ BISTAND

Sp påpeker at Norge fortsatt må være en betydelig bidragsyter til humanitær innsats, utviklingshjelp og fred- og forsoningsarbeid. Videre løftes viktigheten av fleksible humanitære budsjetter og at man tidligere må tenke forebygging og langsiktighet i håndtering av humanitære kriser.

Sp påpeker at det er i norsk interesse å opprettholde vår posisjon som en forutsigbar og pålitelig samarbeidspartner internasjonalt, og at Norge bør fortsette å gå foran i kampen mot fattigdom. At Sp også minner om formålet til offisiell utviklingsbistand (ODA-bistand) er viktig, og bidrar til å sikre at bistanden brukes til å fremme økonomisk utvikling eller velferd i utviklingsland. At Sp også verner om 1 % av BNI til bistand og sier at globale fellesgoder ikke må gå på bekostning av fattigdomsbekjempelse, og at andelen til fattigdomsbekjempelse må opprettholdes, viser at partiet tar utvanning av bistand på alvor. Dette er også en tydelig styrking sammenlignet med nåværende program. Sp løfter også flere fattigdomsreducerende tiltak vi håper videreføres, for eksempel klimatilpasning, matsikkerhet, helse, likestilling, støtte til sivilsamfunn og ulikhet.

! KLIMAFINANSIERING

Sp er tydelige på at Norge har et særskilt ansvar for å bidra internasjonalt. At klimatilpasning og matsikkerhet også fremheves som viktige satsninger, støtter vi. Vi håper også at Sp vil få inn en tydelig prioritering av tap og skade, og at dette, sammen med klimatilpasningen, må rettes mot de mest sårbare. Klimainvesteringer kan være god bistand, som klimatilpasning, og finansiering av tap og skade og sikring av energi i lavinntektsland. Bistanden kan imidlertid ikke helfinansiere de store og nødvendige klimatiltakene verdenssamfunnet må ta i årene framover. Dette er også giverland forpliktet til, både gjennom Parisavtalen og andre beslutninger under klimakonvensjonen. Vi håper derfor at Sp vil bli tydeligere på innretningen av og ambisjonene for klimafinansieringen. At Sp ønsker å øke Klimainvesteringsfondets kapitalbase er viktig. Sp bør tydeliggjøre at dette må settes utenfor bistandsprosenten. Kirkens Nødhjelp vil også oppfordre Sp til å tenke nytt om hvordan vi kan finansiere internasjonale klimatiltak.

✗ KLIMA OG MILJØ

Sp har flere klimatiltak innenfor blant annet solkraft og utvikling av teknologi for å redusere utslipp. Sp er også tydelig på prinsippet om at forurenser betaler. Dette bør følges opp med et punkt om en norsk omstillings-/produksjonsavgift på olje og gass, hvor inntektene av avgiften kan brukes på klimatiltak i Norge eller internasjonalt. Dette vil bidra til fortgang i det grønne skiftet og sikre at de minst lønnsomme feltene fases ut først. Sp er også tydelige på at Norge må oppfylle våre

forpliktelser i Parisavtalen, og at det haster med å kutte utslipp. Samtidig kan vi ikke se at dette gjenspeiles godt nok i Sp sitt utkast. I utkastet ønsker Sp å utvikle, ikke avvike, norsk petroleumssektor. Dette gjør at oljepolitikken motvirker og er direkte motstridende til flere av de gode klimatiltakene, som svekker utkastet. Når Sp heller ikke er tydelig på å hverken å øke eller å ha en CO₂-avgift, blir helheten dessverre utilstrekkelig. Det bør spesifiseres at man ønsker å verne Lofoten, Vesterålen og Senja for konsekvensutredning og leting etter olje og gass. Vi mener videre det bør flyttes penger fra stimulering av petroleumsnæringen, til klimatiltak innenlands og utenlands. Vi håper også at Sp vil inkludere ytterligere punkter i tråd med anbefalingene fra klimautvalget 2050. Dette vil være avgjørende for å styrke Sps klimapolitikk.

✗ GJELD

I utkastet til nytt partiprogram nevner ikke Sp gjeldskrisen med ett ord. Dette utgjør en tydelig mangel som vi håper innarbeides i neste runde.

! SKATT

I utkastet påpeker Sp at ulike former for skattetriksing er et problem, og partiet inkluderer temaet i sine målsetninger. Blant annet trekkes internasjonalt skattesamarbeid frem. Sp vil arbeide for å innføre internasjonal beskatning av multinasjonale selskaper som er nullskatteyttere etter nasjonale skattetilpasninger. I det videre arbeidet anbefaler Kirkens Nødhjelp å inkludere mer konkret politikk for å bekjempe skattetriksing. Det er særlig viktig å få med støtte til arbeidet med en skattekonvensjon i FN, som er en historisk prosess som pågår nå for å bekjempe kapitalflukt og skattetriksing.

✓ MENNESKERETTIGHETER, DEMOKRATI OG SIVILSAMFUNN

Sp trekker frem at verden er avhengig av et sterkt internasjonalt samarbeid mellom selvstendige stater, basert på tanken om folkesuverenitet, menneskerettigheter og folkerett. Det påpekes også at demokrati og menneskerettigheter er under press i mange land og at den norske innsatsen internasjonalt skal forankres i universelle menneskerettigheter. Vi støtter også fullt ut at mer av norsk bistand bør gå til lokale aktører med legitimitet i lokalsamfunnene de opererer i, også i humanitære kriser.

! LIKESTILLING

Sp trekker likestilling frem som et av satsningsområdene i utviklingspolitikken der Norge bør bidra med særskilt kompetanse. Utover dette finner vi lite knyttet til likestilling og kvinners rettigheter som del av den internasjonale politikken i utkastet til nytt partiprogram. Nåværende program har flere gode tiltak knyttet til likestilling, kvinners rett til å bestemme over egen kropp, tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og seksuelle overgrep. At dette er fraværende gjør utkastet svakere på likestilling enn det nåværende programmet.

! OLJEFONDET

Sp skriver i utkastet at fondet i sin forvaltning, sine investeringer og i sin eierskapsutøvelse skal styrke sitt arbeid med etikk. Fondet skal også i de virksomheter det har investert i fremme en utvikling som bidrar til å bedre arbeidsmiljø og sosiale rettigheter, og reduserer negative helse- og miljøpåvirkninger. Vi savner imidlertid konkrete tiltak for hvordan den etiske forvaltningen skal styrkes. Kirkens Nødhjelp anbefaler Sp å inkludere punkter om å utrede hvordan fondet kan investere i henhold til målet i Parisavtalen om å holde seg innenfor 1,5 grader global oppvarming. Vi håper også at Sp vil sikre at brudd på de etiske retningslinjene regnes som pågående så lenge oppreisning eller opprydning ikke har funnet sted. Ikke minst oppfordrer vi Sp til å beholde punktet fra dagens program om å investere en større andel av fondet i utviklingsland.

! HANDEL

Sp har omfattende politikk på handel som en del av sin internasjonale politikk, både i nåværende program og i utkastet til nytt program. Det er positivt at Sp er motstander av handelsavtaler som vil føre til brudd på felles klimaforpliktelser eller som svekker menneskerettighetene. Sp trekker også frem at utviklingsland må ha anledning til å bygge egne verdikjeder og øke selvforsyning av grunnleggende produkter. Dette bør også være Norges posisjon i internasjonale handelsforhandlinger. I nåværende partiprogram har Sp en formulering om å *“medvirke til at andelen av landbruksimporten som kommer fra de minst utviklede land blir større, på bekostning av import fra EU og USA, forutsatt at det ikke går på bekostning av de fattige landenes mulighet til å mette egen befolkning”*. Denne formuleringen går ikke så langt som vi gjerne skulle ha sett, men om den videreføres vil det være et viktig skritt i riktig retning.

✗ VÅPENEKSPORT

Norge er et våpeneksporterende land. Det innebærer et betydelig ansvar for å sikre at våpen og annet militært materiell ikke brukes i strid med humanitærretten og menneskerettighetene. At våpen, forsvarsmateriell eller militært materiell ikke nevnes i Sps programutkast er derfor en mangel vi håper rettes opp i neste runde. Kirkens Nødhjelp mener det bør iverksettes ytterligere tiltak for å sikre at ikke norske våpen brukes i strid med humanitærretten og menneskerettighetene.

Kirkens Nødhjelps anbefaler at Senterpartiet innarbeider følgende punkter for å styrke sine løsninger for en mer rettferdig verden:

Klima og miljø: Sp bør dreie sin politikk fra ønsket om å utvikle norsk petroleumsnæring, til en tydelig ambisjon om avvikling, og spesifisere vern av Lofoten, Vesterålen og Senja for konsekvensutredning og olje- og gassleting. Vi trenger en plan for sluttfasen av norsk oljeproduksjon.

Gjeld og våpeneksport: Disse temaene omtales ikke i utkastet. Sp bør innarbeide tydelig politikk for å stanse gjeldskrisen og utarbeide tydelig politikk på norsk våpeneksport med tiltak som sikrer at norske våpen og annet militært materiell ikke brukes i strid med humanitærretten og menneskerettighetene.

Likestilling: Sp bør inkludere tydeligere omtale av likestilling som en del av sin internasjonale politikk. Det bør være et særlig fokus på kjønnsbasert vold og seksuelle og reproduktiv helse og rettigheter.

Oljefondet: Sp bør inkludere konkrete tiltak for hvordan den etiske forvaltningen av oljefondet skal styrkes.

FREMSKRITTPARTIET

Fremskrittspartiet (FrP) løfter viktigheten av norske interesser i den internasjonale politikken. De fremhever blant annet internasjonalt samarbeid for å sikre menneskerettighetene og som viktig for å styrke norske interesser. Dette er viktig, men vi skulle gjerne sett at det ble tydeligere gjenspeilet i konkrete handlingspunkter. FrP har gode tiltak på områder som menneskerettigheter, demokrati og sivilsamfunn, likestilling og handel. Dessverre mangler viktige tiltak på både klima, fattigdomsbekjempelse, internasjonal skattepolitikk, oljefondet og våpeneksport. Vi mener at FrP underspiller betydningen, og den faglige forankringen, av eksisterende klimaforskning i sitt utkast. Det er også overraskende at gjeldskrisen er utelatt i utkastet, siden FrP tidligere har hatt mye god politikk på dette området. **Skulle det bli resultatet også etter at landsmøtet har sagt sitt, vil det resultere i terningkast 2 til FrP.**

X BISTAND

FrP har mye politikk på humanitær nødhjelp. I utkastet er det blant annet et tydelig fokus på sårbare grupper og arbeid mot skadelige skikker, som viktige deler av det humanitære arbeidet. I tillegg løftes viktigheten av at store deler av dette arbeidet bør kanaliseres gjennom sivilsamfunn.

FrP ønsker å øke midlene til nød- og katastrofehjelp gjennom nasjonale og internasjonale organisasjoner, samt den humanitære hjelpen til flyktninger i nærområder til krig og konflikt. Samtidig vil FrP redusere midlene til langsiktig bistand kraftig, noe som er en kortsiktig politikk som vil kunne føre til økte humanitære utgifter i fremtiden. Vi støtter FrPs ønske om å bruke mer penger på å hjelpe mennesker i nærområdene. Men da må det leveres på det. Og, for at disse pengene skal få størst mulig og varig effekt, er det avgjørende at disse midlene ikke bare slukker branner gjennom humanitær hjelp, men også gis som langsiktige penger for å ta tak i de strukturelle årsakene for krisene.

Fattigdomsbekjempelse er nærmest fraværende i utkastet til nytt program. Å tydeliggjøre fattigdomsbekjempelse sammen med det humanitære som bistandens hovedformål, er viktig for å sikre god effekt av norsk bistand.

X KLIMAFINANSIERING

FrP ønsker å gi hjelp til land som uforskyldt er kommet i nød ved naturkatastrofer og lignende. Dette er viktig, blant annet for å sikre at kriser ikke blir langvarige og mer komplekse. I tillegg løfter FrP muligheten for frys av gjeld ved naturkatastrofer, som er viktig for å ikke dra fattige land inn i en dypere gjeldskrise.

Utover disse punktene, finner vi svært lite i FrPs utkast om klimafinansiering. Uten tilgang til stabil finansiering vil verden ikke klare å nå klimamålene. Jo lengre vi venter, desto høyere blir kostnadene - både for klimaet og for omstillingen.

I tillegg vil vi oppfordre FrP til å se mer på mulighetene for mobilisering av private midler og annen nyttenking om klimafinansiering, slik at dette ikke går på bekostning av fattigdomsreducerende tiltak og humanitær nødhjelp.

X KLIMA OG MILJØ

Til tross for noen få klima- og miljøtiltak, mener vi at FrP underspiller betydningen, og den faglige forankringen av eksisterende klimaforskning, i sitt utkast. Vi er enig i prinsippet om kostnadseffektiv klimapolitikk, og er derfor forundret over at FrP ikke prioriterer penger til investeringer i klimatilpassing internasjonalt, som kan kutte høyere utslipp enn hva vi kan for de samme pengene i Norge. Vi savner også helhetlige klimatilpassing som sikrer at Norge både når sine nasjonale og internasjonale klimamål, og dermed bidrar til å unngå farlige og uforutsigbare klimaendringer, som det vil bli mer kostbart å håndtere jo lengre vi venter.

I tråd med anbefalingene fra Klimautvalget 2050, bør ikke Norge åpne for nye områder for olje- og gassleting. Dette bør gjenspeiles i FrP sitt program. Norge trenger en plan for sluttfasen av norsk petroleumsnæring, for å sikre en forutsigbar og stabil nedtrapping i tråd med både Europas energibehov og Parisavtalens temperaturmål og prinsipper om rettferdighet mellom land.

Klima- og naturkrisen både forsterker eksisterende utfordringer, og skaper nye. Ekstreme klimaendringer og tap av biologisk mangfold er en trussel mot livsgrunnlaget til mennesker i Norge og i verden. Vi syns derfor det er synd at utkastet legger opp til en svekkelse av norsk klimapolitikk.

X GJELD

FrP har bra politikk på gjeld i nåværende partiprogram. Vi er derfor skuffet over at FrP ikke har særlig politikk på den internasjonale gjeldskrisen i dette utkastet. I utkastet står det at det bør vurderes å fryse gjeld for en tidsavgrenset periode for enkeltland som rammes av store naturkatastrofer. Samtidig står verden midt i tidenes største gjeldskrise, som det haster å finne løsninger for. Dette skulle vi gjerne sett mer politikk på.

X SKATT

Det er positivt at FrP fastslår følgende prinsipp i sitt utkast: "I et globalt perspektiv må verdier skattlegges i de land de skapes". Samtidig skulle vi gjerne sett mer politikk fra FrP for å bekjempe kapitalflukt og ulike former for skattetriksing. Dagens globale skattesystem er utdatert, og vi mangler et helhetlig internasjonalt regelverk som bekjemper smutthull og mangler som bidrar til kapitalflukt og skattetriksing. Særlig vil støtte til arbeid med en skattekonvensjon i FN være viktig å inkludere. En skattekonvensjon i FN vil være det viktigste som skjer innen internasjonalt skattesamarbeid de kommende årene.

! MENNESKERETTIGHETER, DEMOKRATI OG SIVILSAMFUNN

FrP trekker frem menneskerettigheter gjennomgående i utkastet til nytt program. Vi er også positive til at FrP løfter frivillige organisasjoner og sivilsamfunnets rolle i bistanden. Samtidig gjenspeiles ikke den gode omtalen av tematikken i konkrete tiltak, som trekker litt ned. FrP bør også inkludere en klarere forpliktelse for å bekjempe brudd på folkerett og menneskerettigheter, uansett hvor de skjer.

✓ LIKESTILLING

FrP har en tydelig politikk på likestilling i sin utviklingspolitikk. Å verne om kvinners grunnleggende menneskerettigheter trekkes særlig frem, i tillegg til en lovfestet rett til å ikke bli kjønnslemlestet, tvangsgiftet eller utsatt for negativ sosial kontroll. FrP ønsker også at humanitær innsats særlig skal ta i betraktning barns, og spesielt unge jenters, sårbarhet i humanitære kriser for å hindre barneekteskap og annen kjønnsbasert vold. Videre er FrP opptatt av at kamp mot denne type skadelige skikker skal være en viktig satsning i norsk utviklingspolitikk. Det påpekes også at dette bør gjøres i samarbeid med sterke aktører i det sivile samfunn.

X OLJEFONDET

Å forvalte et så enormt fond som Oljefondet innebærer et stort ansvar, men også mange muligheter. Den etiske forvaltningen av Oljefondet utvikles stadig, og FrP bør utvikle politikk som støtter oppunder dette. Målet i Parisavtalen om å holde seg innenfor 1.5 grader global oppvarming stiller særlige krav til Oljefondet. En større andel av fondet bør investeres i utviklingsland med mulighet for god avkastning og jobbskaping. Vi håper også at FrP vil sikre at brudd på de etiske retningslinjene regnes som pågående så lenge oppreisning eller opprydning ikke har funnet sted.

✓ HANDEL

FrP er i en særstilling blant partiene på Stortinget når det gjelder handelspolitikk og det å gi utviklingsland like muligheter til å konkurrere med sine varer og produkter på et internasjonalt marked, og på det norske markedet. Dette vil vi gi honnør for. FrP er tydelige på at utviklingsland må få adgang til å eksportere sine varer til Norge uhindret av restriksjoner, kvoter, toll og avgifter, forutsatt at matsikkerhet blir ivaretatt. FrP mener videre at staten bør legge til rette for at norsk næringsliv kan etablere seg og investere i fattige land.

X VÅPENEKSPORT

I utkastet står det mye om norsk forsvarsindustri og betydningen den har for Norges og våre alliertes forsvarsevne. Samtidig står det ingenting om etikk og tiltak for å sikre at norske våpen ikke blir brukt til å bryte humanitærretten eller menneskerettighetene. For et parti som setter menneskerettighetene høyt, er vi overrasket over dette. All den tid norsk militært materiell har blitt eksportert til stater som bryter humanitærretten i sin krigføring, kan vi ikke si at kontrollen og regelverket er godt nok.

Kirkens Nødhjelps anbefaler at Fremskrittspartiet innarbeider følgende punkter for å styrke sine løsninger for en mer rettferdig verden:

Bistand: Sammen med det humanitære bør FrP tydeliggjøre fattigdomsbekjempelse som et hovedformål i bistanden for å sikre god og langsiktig effekt av norsk bistand. Ambisjonsnivået bør opp for å sikre en tryggere verden.

Klima og miljø: Frp bør ha en tydelig ambisjon om å innføre helhetlige klimatiltak som sikrer at Norge når nasjonale og internasjonale klimamål. Vi trenger en plan for sluttfasen av norsk petroleumsnæring, for å sikre en forutsigbar og stabil nedtrapping.

Klimafinansiering: FrP bør legge mer vekt på klimafinansiering. Uten tilgang til stabil finansiering vil verden ikke klare å nå klimamålene. Jo lengre vi venter, desto høyere blir kostnadene.

Gjeld: Frp bør tydeligere anerkjenne den stadig voksende gjeldskrisen og innarbeide tiltak som vil bidra til systemendring i verdens fattige land.

Skatt: Frp bør tydeliggjøre sin internasjonale skattepolitikk for å forhindre kapitalflukt og skattetriksing gjennom å støtte en internasjonal skattekonvensjon i FN.

SOSIALISTISK VENSTREPARTI

Sosialistisk Venstreparti (SV) leverer et utkast med mye fokus på klima, utvikling og fattigdomsbekjempelse. SV løfter også grønn omstilling og internasjonal rettferdighet blant sine 10 hovedprioriteringer. SV løfter særlig klimafinansiering, gjeld, internasjonal skattepolitikk og forvaltning av oljefondet. Det er tydelig at SV ønsker å føre en politikk i tråd med Parisavtalen. Samtidig er vi overrasket over at SV har utelatt likestilling som en del av sin internasjonale politikk, særlig i lys av at SV har mye likestillingspolitikk. **Hvis SV ender opp med et endelig program som er i tråd med dette utkastet, vaker partiet mellom terningkast 5 og terningkast 6.**

BISTAND

Utkastet viser at SV har tatt utvanningen av norsk bistand på alvor, med flere viktige tiltak for dette. Blant annet presiserer SV at flyktningsutgifter og globale fellesgoder må finansieres utenfor bistandsbudsjettet og verner om 1 % av BNI til bistand. Det foreslås også en ny handlingsregel på 0,25 % av BNI til klimafinansiering og at tapsavsetning til garantiordninger må utenfor budsjettet.

I nåværende partiprogram har SV en presisering av at *“annen innsats uten dokumentert utviklingseffekt skal ikke regnes inn i den prosenten”*. Dette bør videreføres som en del av utkastets punkt om 1 %, flyktningsutgifter og globale fellesgoder. Vi håper SV styrker dette ytterligere ved å være tydelige på bistandens hovedformål: fattigdomsbekjempelse og nødhjelp til de mest sårbare.

Vi skulle også gjerne sett presiseringer av SVs tematiske hovedprioriteringer i bistanden – for eksempel viktige fattigdomsreduserende tiltak som å styrke sivilsamfunn, utdanning, global helse og likestilling. Slik utkastet står i dag, blir akkurat dette litt tynt, selv om helheten er god.

KLIMAFINANSIERING

Kirkens Nødhjelp heier på SVs forslag om at 0,25 % av Oljefondet skal brukes på klimafinansiering og det globale tap- og skadefondet, og at dette kommer i tillegg til utviklingsbudsjettet. Å bevilge dette i tillegg, er avgjørende for å ivareta klimarettferdigheten og sørge for at det også i klimafinansieringen ligger et rettferdighetsmoment, der ikke alle pengene går til utslippsskutt og dermed globale fellesgoder. Finansiering til tap og skade, i tillegg til klimatilpasning, er også helt avgjørende for å legge til rette for omstilling og tilpasning i fattige land som rammes hardest av klimaendringene.

SV påpeker også i utkastet at tapsavsetningen til den nye garantiordningen for investeringer i fornybar energi ikke skal tas fra utviklingsbudsjettet, og at Norge ikke skal kreve motpartsgarantier fra land med høy gjeldsbyrde. Garantiordningen bør også oppskaleres betydelig, maksimumsgrensen for investeringer i utviklingsland på 30% bør revurderes. Kirkens Nødhjelp vil også oppfordre SV til å se enda mer på mulighetene for nytenking om klimafinansiering utover garantiordningen.

KLIMA OG MILJØ

SV har gjennomgående mye klima- og miljøpolitikk i utkastet. Temaet gjennomsyrrer utkastet, og er tatt hensyn til på de fleste relevante politikkområder. Dette ønsker vi å gi honnør for. Det er særlig bra med fokus på en omstillingsplan for oljevirksomheten. Videre foreslår SV forslag om å *“innføre et styringssystem, med*

karbonbudsjetter for ulike sektorer” - dette kan være et steg på veien for å sikre at vi ikke bare setter oss nye mål, men også følger opp og forplikter ulike sektorer til kutt.

Utkastet har flere punkter om omstilling fra olje til fornybart, blant annet om å ikke gi nye tillatelser til leting, utvinning og drift og å redusere aktiviteten i petroleumsvirksomhet. Samtidig kan ikke dette bare gjelde produksjonen på norsk sokkel, og det bør også være et mål å redusere den fossile produksjonen fra norske investeringer i utlandet.

Kirkens Nødhjelp er også enig i at Norge må måle og redusere indirekte klimagassutslipp som resultat av vår eksport og vårt forbruk. SV bør foreslå at Norge, i tillegg til å ha et eget forbruksbasert mål, har et mål på utslipp fra andre importerte varer som for og biodrivstoff. I tillegg bør vi ha et mål, og plan for reduksjon av våre eksporterte utslipp, som forbrenning av norsk olje i utlandet.

GJELD

SV leverer tydelig politikk på gjeld, og omtaler den store krisen mange land er inne i. SV er for gjeldslette, og vil at Norge igjen skal være i førersetet for økonomisk rettferdighet og global omfordeling. Vi støtter målet om å bruke internasjonal politikk til å stoppe kapitalflukt fra sør til nord og motvirke gjeldskriser. Videre ønsker SV en permanent mekanisme under FN for reforhandling av ikke-bærekraftig gjeld, og globale retningslinjer for ansvarlig långivning og låneopptak. I tillegg står det i utkastet at i forbindelse med garantiordningen for investeringer i fornybar energi i utviklingsland skal ikke Norge kreve motpartsgarantier til land med høy gjeldsbyrde. For å styrke dette ytterligere anbefaler vi også å inkludere å arbeide for å etablere et gjeldsregister for å sikre nødvendig åpenhet om låneopptak, og å sikre at klimafinansiering ikke bør bidra til økt gjeldsbyrde.

SKATT

Det er positivt at SV vil stå i fremste linje for en sterk skattekonvensjon i FN. Videre er det bra at SV vil utvide land-for-land-rapportering i alle sektorer, og stille krav om dette ved offentlige innkjøp. I utkastet står det også at SV vil innføre en global minimumsskatt og enhetlig skattlegging der beskatning av overskudd i selskaper baseres på hvert lands andel av omsetningen. SV vil også forhindre skatteunngåelse og skatteparadis ved å innføre åpne og løpende registre over rettighetshavere, aksjonærer og formuer, samt strengere regulering av skatteadvokater.

MENNESKERETTIGHETER, DEMOKRATI OG SIVLSAMFUNN

SV understreker i utkastet viktigheten av et sterkt og organisert sivilsamfunn som fundamentalt for demokrati, rettferdighet og fred. SV fremhever videre at *“sentrale prinsipper for norsk fredsmekling og konfliktløsning skal være demokratisk og sivilt styresett, rettssikkerhet, menneskerettigheter og inkluderende økonomisk utvikling”*. SV ønsker også å styrke støtten til demokrati-, menneskerettighets- og fredsbevegelser i land hvor krig og militærdiktatur utgjør en trussel, samt til lokalt sivilsamfunn, demokratibevegelser og menneskerettighetsforvarere. SV mener Norge bør intensivere sitt fredsarbeid og ta en lederrolle for fred, nedrustning, lavspenning og folkerett, med mål om en fredelig verden som respekterer folkeretten. For å styrke dette ytterligere håper vi å se styrking av sivilsamfunn som en tydelig del av SVs utviklingspolitikk.

LIKESTILLING

SV inkluderer ikke noe om likestilling, kvinners rettigheter, seksuell og reproduktiv helse og rettigheter internasjonalt i utkastet. SV har generelt omfattende politikk på likestilling, men at det er fjernet i sin helhet som en del av den internasjonale politikken svekker utkastet.

OLJEFONDET

SV vil at Oljefondet trekkes ut av fossil energi og at investeringene skal være i tråd med Parisavtalens mål om maks 1.5 graders oppvarming. Utkastet inneholder også mye annen politikk om Oljefondet. SV vil at alle selskaper skal oppfylle etiske, menneskerettslige og miljømessige minstekrav gjennom en forhåndsfiltrering, og inkludere skatteunndragelse og finansielt hemmelighold i de etiske retningslinjene til Oljefondet. For å styrke dette ytterligere håper vi SV vil inkludere økende investeringer i utviklingsland. Vi håper også at SV vil sikre at brudd på de etiske retningslinjene regnes som pågående så lenge oppreisning eller opprydning ikke har funnet sted.

HANDEL

Vi er positive til at SV trekker frem at handels- og investeringsavtaler og statlige selskapers investeringer i utlandet skal tuftes på rett til tollvern, teknologioverføring, lokalt innhold og hjemfallsrett. Avtaler skal konsekvensutredes med hensyn til klima, miljø og menneskerettigheter. Likevel mener vi at SV har en mer omfattende politikk på handel i nåværende program, og burde i utkastet særlig vært tydeligere på at utviklingsland skal sikres en tollfordel for sine varer på det norske markedet.

VÅPENEKSPORT

SVs utkast inneholder en tydelig politikk på kontroll av norsk våpeneksport. Det er viktig at SV vil innføre krav om at våpen og våpendeler som eksporteres til NATO-land ikke selges videre til land i krig og stanse eksport av våpen og militært utstyr til stater som driver overgrep mot egne innbyggere. Regelverket for eksportkontroll er gammelt og ikke tilpasset dagens verdenssituasjon og den teknologiske utviklingen. Vi håper derfor SV vil styrke sin politikk ytterligere ved å anbefale en gjennomgang av dagens regelverk.

Kirkens Nødhjelps anbefaler at Sosialistisk Venstreparti innarbeider følgende punkter for å styrke sine løsninger for en mer rettferdig verden:

Bistand: SV bør framheve fattigdomsbekjempelse og nødhjelp til de mest sårbare som en hovedprioritering i bistanden, og inkludere konkrete fattigdomsbekjempende tiltak.

Likestilling: Dette temaet omtales ikke i utkastet. SV bør sørge for at likestilling løftes i utviklingspolitikken og videreføre de omfattende likestillingstiltakene fra nåværende program.

Handel: SV bør innarbeide et mål om å sikre utviklingsland tollfordel for sine varer på det norske markedet.

VENSTRE

Venstre (V) har overordnet flere utviklingspolitiske ambisjoner, og i programkomiteens utkast er det flere konkrete tiltak enn tidligere. Vi ser generelt en tydelig styrking fra tidligere. Det er bra at V verner om 1 % til bistand, og påpeker at klimabistanden bør komme i tillegg til tradisjonell bistand, slik Parisavtalen understreker. Utkastets klimapolitikk har også mange viktige tiltak. Selv om noen viktige og overordnede prinsipper er på plass, savner vi en tydeligere omtale av klimafinansiering. V leverer solid politikk på de fleste andre politikkområder, men flere steder mangler det konkrete tiltak, og utkastet er noen steder svekket sammenlignet med nåværende program. Dette gjør at Venstre ikke når helt opp i denne runden.

Hvis V ender opp med dette som sitt endelige program etter landsmøtet, ligger partiet an til terningkast 4.

BISTAND

I en tid da en stadig større andel av bistandsmidlene flyttes fra fattigdomsbekjempelse og nødhjelp til andre formål er det bra at V i sitt førsteutkast fastholder målet om at minst 1 % av BNI skal vies bistand. V understreker, i tråd med Parisavtalen, hvor viktig det er at klimabistanden kommer i tillegg til tradisjonell bistand og ikke på bekostning av den. Dette er et poeng vi gjerne skulle sett tydeliggjort som et eget handlingspunkt. V er også tydeligere enn tidligere om bistandens innretning, effekt og prioritering. Å tydeliggjøre at fattigdomsreduksjon og nødhjelp til de mest sårbare er bistandens hovedformål, ville bidratt til å løfte dette ytterligere. I tillegg ønsker vi å utfordre V på å tydeliggjøre noen flere prinsipper som vil bidra til å hindre en utvanning av norsk bistand.

KLIMAFINANSIERING

I årene framover er vi nødt til å øke klimafinansieringen kraftig for å dekke enorme behov for investeringer i det grønne skiftet, bistand til klimatilpasning og tap og skade i fattige land. Jo lenger vi venter, jo dyrere blir det. Sammenlignet med forrige partiprogram er dette alvoret mye tydeligere i utkastet, og V ønsker å øke finansieringen av klimainvesteringsfondet og klima- og skogsatsningen. Vi håper V i prosessen videre vil tydeliggjøre at klimafinansieringen totalt sett må øke, uten at det går på bekostning av bistand til fattigdomsreduksjon og nødhjelp, og å tydeliggjøre finansiering til klimatilpasning og tap og skade, i tillegg til utslippskutt. Dette vil styrke Venstres klimapolitikk. I tillegg bør V tenke nytt om finansiering av de store globale satsningene det er behov for, slik at dette ikke går på bekostning av fattigdomsreducerende tiltak.

KLIMA OG MILJØ

V har omfattende klima- og miljøpolitikk i sitt utkast, med spesifisering av viktige klimatiltak både innenfor samferdsel, energi og sirkulærøkonomi. Venstre ønsker å legge 1,5 graders målet til grunn for alle politikkområder, og å følge 2050-utvalgets anbefalinger. Det er også bra at V ser forbi strengt territoriale utslipp, og i tillegg ønsker å måle og redusere Norges indirekte utslipp og å innføre et forbruksbasert klimaregnskap. Kirkens Nødhjelp skulle imidlertid sett at Venstre, i tråd med anbefalingene fra 2050-utvalget, gikk inn for en omstillingsplan for norsk olje og gass, og inkluderte flere konkrete tiltak for å styrke sin klimapolitikk ytterligere.

GJELD

V opprettholder ambisjonen fra forrige partiprogram om å etablere en uavhengig global gjeldsslettemekanisme. Samtidig skulle vi gjerne sett en tydeligere skildring av den internasjonale gjeldskrisen. Det haster å få på plass forutsigbare regler som sikrer løsninger for mange fattige land som står midt i en omfattende gjeldskrise.

SKATT

Venstres førsteutkast inkluderer en utvidelse av land-for-land-rapportering og en innføring av enhetlig skattelegging av multinasjonale selskaper. Videre står det at V vil arbeide for å styrke internasjonale avtaler om minimumsbeskatning av selskaper. For å tette hull som tapper verdens stater for store ressurser, trengs det imidlertid flere tiltak. Arbeidet med en skattekonvensjon i FN vil være det største som skjer innenfor internasjonalt skattesamarbeid i tiden framover, og kan bli et effektivt verktøy i arbeidet for å bekjempe kapitalflukt og skattetriksing. Dette arbeidet skulle vi gjerne sett en tydelig støtte til.

MENNESKERETTIGHETER, DEMOKRATI OG SIVILSAMFUNN

Programkomiteen leverer et sterkt utkast når det gjelder menneskerettigheter og demokrati. V er derimot ikke like tydelig på sin støtte til sivilsamfunn og lokale aktører. I vår tid innskrenkes handlings- og ytringsrommet for sivilsamfunn. Sivilsamfunn verden over spiller en viktig rolle i kampen for demokrati og menneskerettigheter, og fremmer sivilbefolkningens behov og rettigheter. De kan tale de marginaliseres sak og holde myndigheter ansvarlige, i tillegg til å nå sårbare grupper i samfunnet på en effektiv måte.

LIKESTILLING

Likestilling står som et av Venstres prioriterte områder innen internasjonal bistand. Likevel er det ingen konkrete mål eller tiltak knyttet til dette feltet, eller spesifisert innenfor seksuell og reproduktiv helse og rettigheter eller kjønnsbasert vold. Her bør Venstre, som ellers er ambisiøs med tanke på likestilling og mangfold, ha ambisjoner om å være tydeligere på hva som trengs globalt.

OLJEFONDET

V har et handlingspunkt om å utvikle nye referanseindekser for SPU (oljefondet), som sikrer en forvaltning i tråd med klima- og naturmålene. For å styrke dette ytterligere håper vi V vil inkludere et mål om økende investeringer i utviklingsland. Vi håper også at Venstre vil sikre at brudd på de etiske retningslinjene regnes som pågående så lenge oppreisning eller opprydning ikke har funnet sted.

HANDEL

I utkastet har programkomiteen foreslått en solid handelspolitikk, og inkludert konkrete tiltak om å oppheve tollmurer og andre handelsbarrierer som motvirker fattige land sin økonomiske vekst. Dette er viktig for at utviklingsland skal kunne ha et vesentlig næringspolitisk handlingsrom for å bygge opp sin nasjonale industri og økonomi. Videre påpekes det at det er viktig å unngå at norske handelsinteresser bidrar til å undergrave demokrati, menneskerettigheter og kampen mot klimaendringer, både hjemme eller i landene vi handler med.

VÅPENEKSPORT

I utkastet ønsker V å beholde regelverket for eksportkontroll som det er. I nåværende program tok V med prinsipper om at norske våpen ikke skal brukes til undertrykking eller brudd på folkeretten. Kirkens Nødhjelp anbefaler å hente inn igjen disse prinsippene. Det bør iverksettes ytterligere tiltak for å sikre at ikke norske våpen brukes i strid med humanitærretten og menneskerettighetene.

Kirkens Nødhjelps anbefaler at Venstre innarbeider følgende punkter for å styrke sine løsninger for en mer rettferdig verden:

Klimafinansiering: V bør tydeliggjøre at klimafinansieringen totalt sett må øke, uten at det går på bekostning av bistand til fattigdomsreduksjon og nødhjelp, og tydeliggjøre finansiering til klimatilpasning og tap og skade, i tillegg til utslippskutt.

Gjeld: V bør tydeligere omtale den internasjonale gjeldskrisen mange fattige land nå står overfor. Det haster å få på plass forutsigbare regler som sikrer løsninger for mange land som står midt i en omfattende gjeldskrise.

Likestilling: V bør legge inn konkrete mål og tiltak knyttet til likestilling i sin utviklingspolitikk.

Våpeneksport: V bør hente igjen prinsipper som sier at norske våpen ikke skal brukes til undertrykking eller brudd på folkeretten. Regelverket er gammelt og må gjennomgås.

KRISTELIG FOLKEPARTI

Kristelig Folkeparti (KrF) har omfattende utenrikspolitikk i sitt utkast. Utviklingspolitikken er også omfattende og har en grundig problembeskrivelse. Selv om det fortsatt er litt å gå på, anser vi at den helhetlige klimapolitikken har blitt styrket i utkastet sammenlignet med nåværende program. KrF har også mye politikk på områdene internasjonal skatt, menneskerettigheter, demokrati og sivilsamfunn, forvaltningen av oljefondet og våpeneksport. Handel er dessverre utelatt i utkastet til tross for at KrF tidligere har hatt politikk på dette området. Utover dette er det ingen store mangler i utkastet, men flere mindre mangler trekker dessverre litt ned, og hindrer KrF fra å nå helt til topps. **Hvis KrF ender opp med dette som sitt endelige program vil partiet oppnå terningkast 5.**

✓ BISTAND

Det står mye om internasjonalt samarbeid i KrFs utkast. Det er bra at det trekkes frem at sivilsamfunn må styrkes som en del av det internasjonale samarbeidet. Det er også gjennomgående mye om kvinners rettigheter, blant annet i fredsprosesser, om barneekteskap og flere andre viktige fattigdomsreducerende tiltak.

KrF har gjennomgående et tydelig fokus på fattigdomsreduksjon, og at bistanden må konsentreres om de fattigste landene. Dette hadde blitt styrket ytterligere om KrF hadde videreført formuleringen fra nåværende program hvor det står helt tydelig at fattigdomsbekjempelse er bistandens fremste formål. Utover dette viser KrF at de tar utvanningen av bistanden på alvor med flere viktige tiltak. Det står tydelig at det er på tide å rydde opp – vi er enig! KrF ønsker en langtidspan for bistanden, men sier ikke konkret hva dette innebærer. Dette kan være et spennende tiltak, som, dersom det gjøres riktig, kan bidra til å definere formål og sikre langsiktighet for bistanden.

✓ KLIMAFINANSIERING

KrF viser forståelse for behovet for en rask opptrapping av Norges klimafinansiering til utviklingsland. KrF ønsker opptrapping av den nye garantiordningen og klimainvesteringsfondet, men er samtidig tydelige på at dette skal holdes utenfor bistandsbudsjettet. En tydeligere omtale av at klimabistand generelt bør holdes utenfor bistandsbudsjettet, ville styrket programmet ytterligere. KrF har også sett på andre muligheter for finansiering av klimatiltak og internasjonal klimafinansiering, og har blant annet tatt med flere anbefalinger fra Helgesen-utvalget om vridning av Verdensbankens prioriteringer og Norges pådriverrolle for innovative løsninger internasjonalt. For å styrke dette ytterligere bør KrF tallfeste sin ønskede økning i finansiering til utslippskutt, klimatilpasning, tap og skade i de mest sårbare landene. En slik tallfesting bør ha referanse til Norges rettfærdige ansvar av global klimafinansiering, og en tydeliggjøring av at klimafinansieringen må balanseres mellom hensynene utslippskutt, klimatilpasning og tap og skade.

! KLIMA OG MILJØ

KrF er tydelig på behovet for raske og omfattende utslippskutt, og har politikk knyttet til dette både innenfor sirkulærøkonomi, miljø og grønn energi. I utkastet er det tydelige koblinger til Norges internasjonale forpliktelser, som blant annet Parisavtalen, og mål for å styrke klimastyringssystemet. For Norges klimamål er det bra at KrF inkluderer formuleringen om at Norge skal nå netto null "senest" i 2050, og målet om 80% utslippskutt innen 2035 er i tråd med våre krav. KrF tydeliggjør at målene gjelder "norske" klimagassutslipp. Vi tolker det dithen at KrF ønsker at

vi i hovedsak ikke skal ty til kvoter for å nå målene. KrF har også flere andre tiltak, som å heve CO2-avgiften, varig vern mot petroleumsaktivitet i flere viktige havområder og at de vil styrke arbeidet med energieffektivisering og utfasing av fossile energikilder i alle sektorer.

KrF har en del om begrensninger på petroleumsproduksjonen, men vi skulle gjerne sett en enda strengere innstramning, for eksempel med fokus på utfasing av de mest forurensede virksomhetene først. KrF bør også være tydelige på en helhetlig utfasingsplan for norsk petroleumsvirksomhet hvor prinsipper om global rettferdighet og forurenser betaler legges til grunn. Videre bør det inkluderes mål om å måle og redusere indirekte klimagassutslipp fra både import (forbruk) og eksport (forbrenningsutslipp fra norsk olje). Norge bør også bruke sitt statlige eierskap til å vri Equinors og oljefondets investeringer fra fossilt til fornybart.

! GJELD

I utkast til nytt partiprogram skriver KrF at de ønsker å være en forkjemper for globale, omforente prinsipper for hva som er ansvarlig utlån og låneopptak, og være en aktiv pådriver for gjeldslette. For å styrke dette skulle vi gjerne sett en tydeligere skildring av den internasjonale gjeldskrisen. Det haster å få på plass forutsigbare regler som sikrer løsninger for mange land som står midt i en omfattende gjeldskrise. Vi trenger et gjeldsregister for å sikre nødvendig åpenhet, og klimafinansiering bør ikke bidra til en ytterligere gjeldsbyrde.

✓ SKATT

Det er positivt at KrF vil være en pådriver for en internasjonal skattekonvensjon. KrF nevner ikke FN i denne sammenheng, men vi antar at partiet sikter til prosessen for en skattekonvensjon som nå foregår i FN. KrF vil også støtte opp om internasjonale initiativ i kampen mot skatteparadis, og styrke land-til-land-rapporteringen. For å styrke dette ytterligere bør KrF jobbe for å åpne et register over reelle rettighetshavere. Dette vil kunne motvirke finansielt hemmelighold, og bidra til å hindre skatteunndragelse. Videre bør KrF jobbe for at Norge bør bidra på et overordnet nivå til et skifte mot enhetlig skattlegging av multinasjonale konsern.

! MENNESKERETTIGHETER, DEMOKRATI OG SIVILSAMFUNN

KrF er tydelig på at demokrati er under press i mange deler av verden, og løfter styrking av demokratiske institusjoner som en viktig del av utviklingsbistanden. KrF er også tydelig på sivilsamfunnets rolle, både som en del av utviklingspolitikken og som del av internasjonale prosesser i FN. Selv om det er mye bra i utkastet på dette feltet, er det ikke i nærheten av hvor omfattende det var i nåværende program. Der har KrF en lang liste med viktige tiltak for menneskerettigheter, demokrati og sivilsamfunn.

✓ LIKESTILLING

Det er positivt at KrF trekker frem jenter og utdanning som en avgjørende del av sin utviklingspolitikk. Det følger også flere handlingspunkter til dette. Blant annet settes det fokus på barneekteskap, kjønnsbasert vold og fattigdom, som viktige sammenhenger med manglende utdanning for jenter. KrF har også flere konkrete tiltak knyttet til kjønnsbasert vold og kvinners deltakelse. Programmet kan styrkes med en tydeligere omtale av seksuell og reproduktiv helse og rettigheter. Dette er viktig, da motkreftene internasjonalt mot likestilling er sterke, og med økende polarisering når det gjelder kvinners og jenters rettigheter.

✓ OLJEFONDET

KrF har en omfattende politikk om oljefondet, med fokus på at fondet må forvaltes etter etiske retningslinjer. I utkastet foreslås det også å fjerne geografiske begrensninger på SPUs investeringer i unotert infrastruktur for fornybar energi. Å øke rammen for slike investeringer fra 2% til 5%, vil åpne døren for økte investeringer i utviklingsland. Å forvalte et så enormt fond som Oljefondet innebærer et stort ansvar, men også mange muligheter. Målet i Parisavtalen om å holde seg innenfor 1.5 grader global oppvarming stiller særlige krav til Oljefondet. KrF bør tydeliggjøre hvordan Norge kan sikre at fondet investerer i henhold til målet i Parisavtalen. Vi håper også at KrF vil sikre at brudd på de etiske retningslinjene regnes som pågående så lenge oppreisning eller opprydning ikke har funnet sted.

✗ HANDEL

KrF har nærmest ikke med noe om internasjonal handel i sitt utkast. I det nåværende programmet er det omfattende politikk på handel, med flere konkrete tiltak. Vi håper derfor dette bare er en glipp, og at det kommer inn igjen i neste runde.

✓ VÅPENEKSPORT

KrF har en helhetlig politikk på kontroll av våpeneksport. Det er bra at partiet vil oppheve skillet mellom A- og B-materiell i våpeneksportregelverket, offentliggjøre all norsk eksport av militært materiell, samt tilslags- og avslagsgrunnlag, og innføre krav om sluttbrukererklæring for alle land Norge selger våpen til, inkludert NATO-land. Siden det er lenge siden reglene for norsk våpeneksport ble utviklet, og verden har endret seg mye på denne tiden, anbefaler vi KrF å styrke sin våpenpolitikk ytterligere ved å jobbe for at det gjøres en helhetlig gjennomgang av norsk eksportregelverk og –kontroll.

Kirkens Nødhjelps anbefaler at Kristelig Folkeparti innarbeider følgende punkter for å styrke sine løsninger for en mer rettferdig verden:

Klima og miljø: KrF bør inkludere en helhetlig utfasingsplan for norsk petroleumsvirksomhet. Politikken bør også være tråd med 2050-utvalget anbefalinger, og det bør inkluderes mål om å måle og redusere indirekte klimagassutslipp fra både import og eksport.

Likestilling: KrF bør styrke sitt program ved å inkludere mer om seksuell og reproduktiv helse og rettigheter.

Handel: KrF bør legge inn en tydelig handelspolitikk som gagnar fattige land og legger til rette for grønn teknologi og klimavennlige løsninger.

MILJØPARTIET DE GRØNNE

Miljøpartiet De Grønne (MDG) leverer et solid utkast når det gjelder utviklings- og klimapolitikk. Klima, solidaritet og internasjonalt samarbeid er en rød tråd i hele utkastet. MDG vil føre en ambisiøs klimapolitikk, holde bistanden høy med fattigdomsbekjempelse som formål og leverer løsninger på områder som likestilling, forvaltningen av oljefondet og våpeneksport. Vi anser at MDG er godt på vei med dette utkastet, men ønsker forbedringer på områdene gjeld, skatt og handel i det videre arbeidet. **Hvis MDG ender opp med dette utkastet som sitt endelige partiprogram betyr det at partiet er helt i grenselandet mellom et terningkast 5 og et terningkast 6.**

✓ BISTAND

I en tid da en stadig større andel av bistandsmidlene flyttes fra fattigdomsbekjempelse og nødhjelp til andre formål, er det viktig at MDG i sitt utkast beholder målet om at 1 prosent av nasjonalinntekten skal vies bistand. Det at MDG også understreker at formålet til midlene skal være fattigdomsreduksjon og humanitær bistand er et viktig bidrag for å hindre utvanning av norsk bistand og sikre god effekt. Videre påpeker MDG at flyktningutgifter i Norge ikke skal telles som en del av bistandsprosenten. Det er uholdbart at Norge i dag er den nest største mottakeren av norsk bistand. Til slutt løfter MDG blant annet utdanning, helse og seksuell og reproduktiv helse og rettigheter som viktige tiltak.

✓ KLIMAFINANSIERING

I årene framover er vi nødt til å øke klimafinansieringen kraftig for å dekke enorme behov for investeringer i det grønne skiftet, bistand til klimatilpasning og tap og skade i fattige land. Jo lenger vi venter, jo dyrere blir det. MDG viser i sitt utkast at dette tas på alvor. MDG ønsker en klima- og naturprosent som skal overføres til FNs klimafond fra oljefondet årlig. Doblingen av støtten til klima- og skoginitiativet er også positivt. At MDG tydeliggjør at klimafinansiering ikke må gå på bekostning av fattigdomsreduksjon og nødhjelp er viktig. Samtidig skulle vi gjerne sett en referanse til Norges rettfærdige ansvar av global klimafinansiering, og en tydeliggjøring av at klimafinansieringen må balanseres mellom hensynene utslippskutt, klimatilpasning og tap og skade.

✓ KLIMA OG MILJØ

MDG har gjennomgående mange konkrete forslag til tiltak i sitt førsteutkast, og viser en anerkjennelse av Norges historiske ansvar for klimaendringene i en global kontekst. MDG foreslår sektorvise tiltak og konkrete sektormål for å bryte ned og operasjonalisere de overordnede klimamålene. MDG ønsker at Norge skal ta ansvar for både importerte og eksporterte utslipp, og foreslår en utfasingsplan for norsk olje og gass. MDG har også myepolitikk på bruk av oljefondet, men omtaler ikke hvordan staten kan bruke sitt eierskap i selskaper til å vri investeringer bort fra fossil energi og mot grønnere næringer.

! GJELD

MDG ønsker å jobbe for at den internasjonale klimafinansieringen ikke skaper nye gjeldskriser, og å motvirke at lån rapporteres som klimafinansiering. Det påpekes også at særlig finansiering til tilpasning og tap og skade bør være rene gavebidrag. Samtidig savner vi en tydeligere skildring av den internasjonale gjeldskrisen mange fattige land nå står overfor, og at formuleringen fra dagens partiprogram tas med videre: *“Arbeide for en rettfærdig gjeldshåndteringsmekanisme under FN, og et bindende internasjonalt regelverk for ansvarlig långivning”*. Det haster å få på plass forutsigbare regler som sikrer løsninger for mange land som står midt i en omfattende gjeldskrise.

! SKATT

MDG støtter enhetlig skattlegging av multinasjonale selskaper, og i nytt utkast peker de på FN som arena for skattesamarbeid. I utkastet står det at MDG *“vil jobbe for en internasjonal konvensjon om økonomisk åpenhet og for opprettelsen av et internasjonalt skatteorgan i FN”*. Samtidig håper vi at MDG tydeliggjør sin støtte til arbeidet med en skattekonvensjon i FN, og vil jobbe for at konvensjonen blir et effektivt verktøy i arbeidet for å bekjempe kapitalflukt og skattetriksing, konkretiseres ambisjonen. For å tette hull som tapper verdens stater for store ressurser, trengs det imidlertid flere tiltak. Det bør åpnes et register over reelle rettighetshavere med innsyn for allmennheten, for bedre å motvirke finansielt hemmelighold gjennom kompliserte eierskapsstrukturer. Det bør også etableres et helhetlig regelverk for land-for-land-rapportering for selskaper.

✓ MENNESKERETTIGHETER, DEMOKRATI OG SIVILSAMFUNN

Menneskerettigheter løftes i utkastet, særlig i spørsmål om klima og økonomi, og følges opp med flere tiltak. I likhet med i nåværende program er MDG også tydelig i sin problembeskrivelse på viktigheten av lokalt eierskap og å styrke sivilsamfunnet. Samtidig følges ikke dette opp med konkrete tiltak, som trekker noe ned.

✓ LIKESTILLING

MDG har flere mål og tiltak knyttet til likestilling og seksuell og reproduktiv helse og rettigheter i sitt utkast. For å styrke programmet på likestilling ytterligere, håper vi at følgende punkt fra nåværende partiprogram videreføres: *Prioritere arbeid for å sikre jenter utdanning og styrke kvinners rettigheter i arbeidslivet, innen seksuell og reproduktiv helse og rettigheter, og mot vold i nære relasjoner.*

✓ OLJEFONDET

Utkastet inneholder en omfattende politikk på oljefondet. MDG ønsker blant annet å redusere de negative effektene av klima fra oljefondets investeringer i tråd med internasjonale avtaler. For å styrke dette ytterligere håper vi MDG vil inkludere økende investeringer i utviklingsland med mulighet for god avkastning og jobbskaping der det trengs mest. Vi håper også at MDG vil sikre at brudd på de etiske retningslinjene regnes som pågående så lenge oppreisning eller opprydning ikke har funnet sted.

! HANDEL

MDG har flere konkrete mål for handel i utkastet, og opprettholder nivået fra nåværende program med mye handelspolitikk. Med så mange mål og krav om handel og bedre handelsforhold, bør MDG også inkludere et konkret mål om tollfordel på varer fra utviklingsland. Dette er viktig for at utviklingsland skal kunne ha et vesentlig næringspolitisk handlingsrom for å bygge opp sin nasjonale industri og økonomi.

✓ VÅPENEKSPORT

Programkomiteen har levert god politikk på våpeneksport. Det er bra at MDG ønsker å gjennomgå norsk våpenregelverk for å sikre at folkeretten ligger til grunn for alle eksporttillatelser. Dagens regelverk for eksportkontroll er gammelt og er ikke tilpasset dagens utfordringer.

Kirkens Nødhjelps anbefaler at Miljøpartiet De Grønne innarbeider følgende punkter for å styrke sine løsninger for en mer rettferdig verden:

Gjeld: MDG bør innarbeide en tydeligere beskrivelse av den internasjonale gjeldskrisen som mange fattige land står i og blant annet inkludere tydelige mål om gjeldsslette og gjeldsregister gjennom åpne, effektive og forutsigbare prosesser.

Skatt: MDG bør støtte en skattekonvensjon i FN og jobbe for at konvensjonen blir et effektivt verktøy i arbeidet for å bekjempe kapitalflukt og skattetriksing, konkretiseres ambisjonen. MDG bør også inkludere flere tiltak for å tette hull som tapper verdens stater for store ressurser.

Handel: MDG bør inkludere et konkret mål om tollfordel på varer fra utviklingsland.

RØDT

Rødt trekker frem internasjonal solidaritet som en bærebjelke i sin politikk. Rødt leverer på utviklingspolitikk og på politikk om norsk våpeneksport. Rettferdighetsperspektivet trekkes tydelig frem i det som omhandler klima, og gjenspeiles i flere klimatiltak og i politikk om klimafinansiering. På sistnevnte felt anser vi likevel at nåværende program er sterkere på noen viktige områder. Til tross for mye bra, er det dessverre flere mindre mangler som trekker litt ned, og hindrer Rødt fra å nå helt til topps. **Hvis Rødt ender opp med dette som sitt endelige partiprogram, vil partiet ende opp med terningkast 5.**

✓ BISTAND

Rødt ønsker å gi minst 1 prosent av BNI til bistand, og at utgifter til flyktningarbeid i Norge ikke skal dekkes over bistandsbudsjettet. Dette er viktig i en tid hvor fattigdomsbekjempende bistand i stadig større grad vannes ut. Rødt påpeker at bistanden skal gå til samfunnsutvikling i fattige land. Denne formuleringen håper vi styrkes ytterligere ved å si at hovedformålet med norsk bistand skal være fattigdomsbekjempelse og nødhjelp til de mest sårbare. Rødt har også mye politikk når det gjelder Palestina.

I utkastet nevnes en del utviklingspolitiske tiltak i et samlepunkt. Her er det flere viktige fattigdomsreducerende tiltak, men siden det internasjonale kapitlets problembeskrivelse ikke inkluderer noe om situasjonen verden står i med økte kriser, økt ulikhet og fattigdom, anser vi dette ene punktet som litt tynt.

! KLIMAFINANSIERING

Rødt påpeker at klimafinansiering til utslippskutt, tilpasning og erstatning for tap og skade i det globale sør skal gjenspeile Norges rettferdige andel av den globale dugnaden for å oppnå målene i Parisavtalen. Rødt anerkjenner behovet for både store utslippskutt nasjonalt, og et høyt nivå på internasjonal klimafinansiering. Rødt påpeker at bevilgningene til klimatiltak i fattige land i sør må øke, og at dette skal gjøres i form av gaver heller enn lån.

Vi savner en tydeligere formulering om at klimafinansiering ikke må gå på bekostning av fattigdomsbekjempende bistand. I nåværende program skriver Rødt *“at internasjonale miljøtiltak til alles beste ikke dekkes over bistandsbudsjettet.”* Denne formuleringen håper vi kommer med i neste runde.

Rødt mener at Norge bør jobbe for *“en gradvis økende karbonskatt på internasjonal skipsfart og luftfart, der inntektene går inn i FNs grønne klimafond”*. Dette er potensielle inntektskilder til internasjonal klimafinansiering. Programkomiteen skriver også at Rødt ønsker å avvikle dagens praksis med å gi næringslivsstøtte kamuflert som bistand. Vi er langt på vei enig i at for eksempel tapsavsetning til den nyopprettede garantiordningen ikke bør settes på bistandsbudsjettet. Samtidig ser vi på dette tiltaket, og for eksempel Klimainvesteringsfondet, som viktige tiltak for å bidra til økt klimafinansiering.

✓ KLIMA OG MILJØ

I utkastet står det *“at all politikk tar som utgangspunkt at Norge skal være et nullutslippssamfunn innen 2050. For å få til det må klimagassutslippene reduseres gradvis, og vi må begynne nå.”*

Rødt har også mye annen klimapolitikk i sitt utkast. Rødt mener at Norge bør legge frem forpliktende klimabudsjetter og klimaplaner i forbindelse med statsbudsjettet. Dette kan være et viktig steg på veien for å sikre at vi ikke bare setter oss nye mål, men også følger opp og forplikter ulike sektorer til kutt. Videre er det viktig å styrke klimastyringssystemet og definere sektorvise karbonbudsjetter.

I utkastet ønsker Rødt at utslippene som norsk forbruk fører til i utlandet skal synliggjøres gjennom egne regnskap. Dette er bra, men vi vil samtidig utfordre Rødt på å gå enda lenger, ved å ikke bare synliggjøre utslippene, men også ved å lage en plan for å redusere de indirekte utslippene som kommer av vårt forbruk. Det er bra at Rødt påpeker at nedtrappingen av olje- og gassnæringen skal skje planmessig og demokratisk styrt. Punktene under del om *“Planlagt nedtrapping av olje- og gassnæringen”* er også gode. De innebærer blant annet å stanse leting etter olje og gass, ha varig vern av Lofoten, Vesterålen og Senja m.fl. og stanse petroleumsvirksomhet innenfor iskantsonen på 0,5 prosent isfrekvens. Dette er tiltak som bør bli del av en helhetlig utfasingsplan for norsk petroleumsvirksomhet, som vi håper å se omtale av i det videre arbeidet.

! GJELD

Rødt skriver at de vil *“øke bevilgninger til miljø- og klimatiltak i sør gjennom bilaterale og multilaterale kanaler i form av gaver heller enn lån, slik at dette ikke øker gjeldsbyrden i sør.”* Rødt vil også jobbe for at utviklingsland med store gjeldsbyrder sikres klimafinansiering i form av bistand, ikke lån. Videre ønsker Rødt å slette gjelden til utviklingsland og *“arbeide for en internasjonal uavhengig mekanisme under FN for å sikre en rettferdig håndtering av lands gjeld...”* Dette er et viktig tiltak for å sikre løsninger for land i gjeldskrise og for å forebygge nye kriser. Vi håper Rødt vil styrke sin politikk ved å være en forkjemper for globale, omforente prinsipper for hva som er ansvarlig utlån og låneopptak. Vi håper også at Rødt vil arbeide for å etablere et gjeldsregister for å sikre nødvendig åpenhet om låneopptak.

! SKATT

Rødt vil ha finansiell åpenhet i kampen mot kapitalflukt, skatteunndragelse og aggressiv skatteplanlegging. I utkastet er det en tydelig etterlysning etter en fullstendig mekanisme for land for land-rapportering. Rødt skriver også at de vil kreve økt kontroll av store selskaper, samt sikre åpenhet om aggressiv skatteplanlegging som tilbys av skatterådgivere, uten unntak for skatteadvokater, og sikre en rettferdig skattlegging av de store teknologigigantene. Videre ønsker Rødt å styrke innsatsen i internasjonalt samarbeid på skattefeltet, både gjennom OECD og FNs skattekomite. Dette er viktig, men vi savner en konkret støtte til arbeidet med en skattekonvensjon i FN. Skattekonvensjonen i FN vil være det viktigste som skjer innen internasjonalt skattesamarbeid de kommende årene. Vi håper også at Rødt vil jobbe for å åpne et register over reelle rettighetshavere med innsyn for allmennheten, for bedre å motvirke finansielt hemmelighold gjennom kompliserte eierskapsstrukturer.

! MENNESKERETTIGHETER, DEMOKRATI OG SIVILSAMFUNN

I sitt utkast har Rødt mye politikk på menneskerettigheter, demokrati og sivilsamfunn. Rødt skriver blant annet at bistand kan kanaliseres gjennom sivilsamfunnsaktører, inkludert fagbevegelsen. En større del av bistanden bør gå gjennom ulike sivilsamfunnsaktører, uten å begrense dette til fagbevegelsen alene.

Rødt ønsker at Norges hovedrolle internasjonalt skal fremme nedrustning, fredsmekling og langsiktig støtte til gjenoppbygging etter konflikter, samt ivareta folkeretten og nasjonenes rett til medbestemmelse. Rødt løfter også bekjempelse av folkerettsbrudd, for eksempel i delen om Palestina. Vi håper at Rødt vil styrke dette ytterligere ved å inkludere en enda klarere forpliktelse for å bekjempe brudd på folkerett og menneskerettigheter, uansett hvor de skjer.

Selv om Rødt har et eget kapittel om *“demokrati og frigjøring”*, er fokuset her nasjonalt. Vi savner konkrete tiltak og omtale om menneskerettigheter, demokrati og sivilsamfunn overordnet i det internasjonale kapitlet.

✓ LIKESTILLING

I utkastet er det flere konkrete tiltak for likestilling, og det er også noe utvidet fra nåværende program. Rødt er spesielt opptatt av å støtte skeives rettigheter og LHBTI på grasrotnivå i land der disse gruppene rettigheter står i fare. Sammenlignet med nåværende partiprogram er det også et større fokus på kvinners reproduktive helse i krig og konflikt. Denne politikken kunne blitt styrket ytterligere ved å bli enda tydeligere på likestilling og seksuell og reproduktiv helse og rettigheter.

✓ OLJEFONDET

Rødt har en omfattende politikk knyttet til etisk forvaltning av Oljefondet. Det er viktig at det understrekes *“å ta Oljefondet ut av selskaper som bidrar til miljø- og klimaødeleggelser, som bryter menneskerettighetene, truer regnskogen, er plassert i skatteparadis, bidrar til folkerettsstridig virksomhet eller som er involvert i andre kritikkverdige forhold”*. Vi savner imidlertid tiltak for at fondet skal investere i tråd med Parisavtalen, økende investeringer i utviklingsland og sikring av at brudd på fondets etiske retningslinjer regnes som pågående fram til oppreisning eller opprydning har funnet sted.

! HANDEL

I utkastet er Rødt tydelig på at Norge ikke skal inngå handels- og investeringsavtaler med land som ikke følger sine forpliktelser i Parisavtalen og andre internasjonale miljøavtaler. I tillegg står det at Norge gjennom slike avtaler bør bidra til å redusere klimautslipp og fremme grønn teknologi. I utkastet ønsker også Rødt å jobbe for at Norge ikke inngår flere bilaterale handelsavtaler uten at utviklingslandenes interesser blir ivaretatt og deres påvirkningsmuligheter sikret – blant annet gjennom spesielle unntaksordninger. Med tanke på at Rødt er tydelig på kravet om en rettferdig handelspolitikk, anbefaler vi Rødt å bli tydelig på å sikre utviklingsland en tollfordel for sine varer på det norske markedet.

✓ VÅPENEKSPORT

Rødt har en tydelig politikk på kontroll av norsk våpeneksport. I utkastet står det blant annet at Norge bør stanse all våpeneksport til bruk i angrepskrig, undertrykking og menneskerettighetsbrudd. Rødt ønsker også sluttbrukererklæring for all våpeneksport fra Norge og norskeide selskaper i andre land, med en reeksportklausul, også fra Norges allierte. Vi håper at Rødt også vil bidra til å iverksette ytterligere tiltak for å sikre at ikke norske våpen brukes i strid med humanitærretten og menneskerettighetene. Regelverket for eksportkontroll er gammelt og ikke tilpasset dagens utfordringer.

Kirkens Nødhjelps anbefaler at Rødt innarbeider følgende punkter for å styrke sine løsninger for en mer rettferdig verden:

Gjeld: Rødt bør være en forkjemper for globale, omforente prinsipper for hva som er ansvarlig utlån og låneopptak og innarbeide et mål om å etablere et gjeldsregister for å sikre nødvendig åpenhet om låneopptak.

Skatt: Rødt bør tydeliggjøre sin støtte til en internasjonal skattekonvensjon i FN.

Oljefondet: Rødt bør konkretisere tiltak som sier at oljefondet skal investere i tråd med Parisavtalen, øke investeringer i utviklingsland og sikre at brudd på fondets etiske retningslinjer regnes som pågående fram til oppreisning eller opprydning har funnet sted.

Handel: Rødt bør tydeliggjøre at utviklingsland skal ha tollfordel for sine varer på det norske markedet.

KIRKENS NØDHJELPS INNSPILL TIL PARTIENE

Vi har oppfordret alle partier til å utvikle partiprogram som svarer på de utfordringene verden står overfor. For å bekjempe fattigdom, ulikhet og sult, håndtere kriser og stå opp for internasjonale prinsipper, mener vi de politiske partiene må ha politikk på områdene vi har spilt inn på.

Vi har sendt innspill til samtlige politiske partier som i dag sitter på Stortinget, og som har et bredt politisk saksfelt som omfatter de områdene Kirkens Nødhjelp er opptatt av. Her følger en kortversjon av innspillene.

BISTAND

Bistand er fortsatt helt nødvendig i de fattigste landene, for å nå de aller mest sårbare og til de formålene som er mindre attraktive for private investeringer. Vi må stoppe en videre utvanning, eller målforskyvning, av bistanden, der en stadig større andel av bistandsmidlene flyttes fra fattigdomsbekjempelse og nødhjelp til å dekke globale utfordringer. Bistand kan ikke være en finansieringsmekanisme for å løse problemer som rike land ikke vil bruke andre budsjetter for å løse. Dette er avgjørende for å oppnå gode resultater og sikre god kvalitet av norsk bistand.

Bistand skal ha som hovedformål å bekjempe fattigdom og nødhjelp. Fokuset skal være på de mest sårbare gruppene, i de fattigste landene – der behovet er størst. Tiltak som kun indirekte fører til økonomisk utvikling og velferd i utviklingsland, som å håndtere globale utfordringer som rammer oss alle, må finansieres utenfor én-prosenten. Selv om noen av disse kan delfinansieres av bistandsmidler, vil et tydeligere skille frigjøre bistandsmidler til andre formål.

Norge må derfor:

- Gi minst én prosent av BNI i bistand.
- Tydeliggjøre fattigdomsreduksjon og nødhjelp til de mest sårbare som bistandens hovedformål.
- Sørge for at investeringer i globale fellesgoder som hovedregel finansieres utenfor én-prosenten.
- Sørge for at støtte til nye humanitære kriser ikke går på bekostning av gamle og vedvarende kriser eller langsiktig bistand.
- Finansiere flyktningsutgifter i Norge utenfor én-prosenten.
- Fortsette sin pådriver- og ledersrolle internasjonalt på sentrale utviklingspolitiske felt som global helse, utdanning og likestilling, og være en tydelig pådriver for støtte til sivilsamfunn

KLIMAFINANSIERING

Vi må øke klimafinansieringen kraftig i årene fremover for å dekke enorme behov for investeringer i det grønne skiftet, bistand til klimatilpasning og tap og skade i fattige land. Verdens fattigste land har bidratt minst til klimaendringene, men rammes hardest av dem. Norge har et stort ansvar og økonomisk handlingsrom til å bidra. Dersom rike land velger å dekke sine internasjonale klimaforpliktelse gjennom å ta fra bistandsmidlene er det dypt urettferdig.

Utvikling og klima henger tett sammen, og er i flere tilfeller delvis overlappende. Men klimafinansiering har et bredere, og delvis ulikt, formål enn bistanden. Giverland er også forpliktet til å sikre at klimafinansieringen kommer i tillegg til bistanden. Klimainvesteringer kan være god bistand, som klimatilpasning, tap og skade og sikring av energitilgang i lavinntektsland. Bistanden kan imidlertid ikke helfinansiere de store og nødvendige klimatiltakene verdenssamfunnet må ta i årene framover.

I tillegg oppfordrer vi til å se mer på mulighetene for nytenking om klimafinansiering, slik at dette ikke går på bekostning av fattigdomsreducerende tiltak og humanitær nødhjelp. Vi vil vise til Helgesen-utvalgets rapport "Hvis ikke Norge, hvem?" (2023) som foreslår en rekke muligheter for finansieringskilder både over offentlige budsjetter og gjennom mobilisering av private kilder.

Norge må derfor:

- Øke Norges samlede ambisjon for bistand og internasjonal klimainnsats.
- Trappe opp klimafinansieringen i tråd med Norges rettferdige klimaansvar.
- Sørge for at fremtidig økning i klimafinansiering kommer i tillegg til én prosent av BNI til bistand.
- Prioritere penger til klimatilpasning og tap og skade som rettes mot de mest sårbare.
- Sørge for at eksisterende klimatiltak som kun indirekte har utviklingseffekt for de fattigste landene, som for eksempel utslippskutt i mellominntektsland, kommer i tillegg til én-prosenten.
- Se på mulighetene for nytenkning om finansiering ved å vri finansieringsstrømmer bort fra fossil energi, gjeldsslette, stoppe kapitalflukt, innføre nye globale skatter, sette internasjonale minimumsstandarder for eksempelvis karbonavgift og ved å endre globale finansregler.
- Holde den statlige grønne garantiordningen utenfor bistandsbudsjettet, enten ved å ikke sette av tapsavsetning, eller finne andre kilder til dette.
- Øke bidraget til Klimainvesteringsfondet, og vurdere om en lavere tapsavsetning er mulig.

KLIMA OG MILJØ

Klimakrisen og naturkrisen både forsterker eksisterende utfordringer, og skaper nye. Ekstreme klimaendringer og tap av biologisk mangfold er en trussel mot livsgrunnlaget til mennesker rundt hele verden. Norge har et stort historisk ansvar for klimaendringene. Vi bør derfor gå i front for å finne felles løsninger.

Norge må derfor:

- Flytte ressurser fra stimulering av petroleumsnæringen, til klimatiltak innenlands og utenlands.
- Utarbeide en plan for utfasing av norsk petroleumsvirksomhet.
- Ikke gi nye tillatelser til leting, utvinning og drift inntil en utfasingsplan er klar.
- Redusere aktiviteten i petroleumsvirksomhet ut over forventet aktivitetsnivå, både på norsk sokkel og i norske investeringer i utlandet.
- Bruke sitt statlige eierskap til å vri Equinor og oljefondets investeringer fra fossilt til fornybart.
- Måle og redusere indirekte klimagassutslipp som resultat av vår eksport og vårt forbruk.

GJELD

Den voksende gjeldskrisen har vist at det haster med å få på plass forutsigbare regler som sikrer raske løsninger for land i gjeldskrise og som forebygger nye kriser. Det må gjennomføres en ny runde med gjeldslette. Norge har lang erfaring og har i flere tiår med skiftende regjeringer vært en pådriver for en ansvarlig internasjonal gjeldspolitik. Dette bør Norge fortsette med, selv om vi ikke lenger er en stor kreditor. Prinsippene for en løsning er de samme.

Norge må derfor:

- Være en forkjemper for globale, omforente prinsipper for hva som er ansvarlig utlån og låneopptak. Det må jobbes for internasjonale regler som gjør det umulig å kreve inn ulovlig eller illegitim gjeld.
- Arbeide for å etablere et gjeldsregister for å sikre nødvendig åpenhet om låneopptak.
- Være en aktiv pådriver for gjeldslette i en åpen, forutsigbar og effektiv prosess der alle kreditorer må til bordet.
- Sikre addisjonell og gavebasert klimafinansiering. Klimafinansiering bør ikke bidra til mer gjeld.

SKATT

Kapitalflukt og ulike former for skattetriksing er et hinder for utvikling og kampen mot ulikhet. Dagens globale skattesystem er utdatert, og vi mangler et helhetlig internasjonalt regelverk som bekjemper smutthull og mangler som bidrar til kapitalflukt og skattetriksing. Det har blitt for enkelt for selskaper og enkeltpersoner å unngå skatt og skjule verdier i skatteparadis. Dette fører til at verdens land tappes for verdifulle ressurser som burde blitt brukt til å løse klimakrisen og å oppnå FNs bærekraftsmål.

Norge må derfor:

- Støtte arbeidet med en skattekonvensjon i FN, og jobbe for at konvensjonen blir et effektivt verktøy i arbeidet for å bekjempe kapitalflukt og skattetriksing.
- Åpne et register over reelle rettighetshavere med innsyn for allmennheten, for bedre å motvirke finansielt hemmelighold gjennom kompliserte eierskapsstrukturer. Informasjon fra registeret bør kunne deles over landegrensene, så også andre land kan stille reelle eiere til ansvar og hindre skatteunndragelse.
- Etablere et helhetlig regelverk for land-for-land-rapportering for selskaper, hvor informasjon om aktivitet og skattebetalinger gjøres tilgjengelig og overskuddsflytting synliggjøres.
- Bidra på et overordnet nivå til et skifte mot enhetlig skatting av multinasjonale konsern, som vil gjøre overskuddsflytting overflødig og bedre sikre skattegrunnlag mot uthuling.

MENNESKERETTIGHETER, DEMOKRATI OG SIVILSAMFUNN

Multilateralismen er under press, og de etablerte menneskerettighetene møter motstand. Handlings- og ytringsrommet for sivilsamfunn innskrenkes. Sivilsamfunn verden over spiller en viktig rolle i kampen for demokrati og menneskerettigheter, og i å fremme sivilbefolkningens behov og rettigheter. De kan tale de marginaliseres sak og holde myndigheter ansvarlige, i tillegg til å nå sårbare grupper i samfunnet på en effektiv måte. I en stadig mer polarisert verden, er de viktigere enn på lenge.

Norge må derfor:

- Styrke demokratiets stilling i verden gjennom å aktivt støtte opp under frie medier, uavhengige domstoler og lokalt sivilsamfunn.
- Arbeide mot innskrenkning av menneskerettighetene, og kjempe mot folkeretts- og menneskerettsbrudd uansett hvor de finner sted.
- Anerkjenn mangfoldet og kompleksiteten av lokale sivilsamfunnsaktører i sin bistandsstrategi, og støtte dem på en måte som respekterer og støtter opp under deres uavhengighet, lederskap og beslutningstaking.
- Kanalisere norsk bistand til langsiktig utvikling, humanitær nødhjelp og fredsbygging i langt større grad gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner.

LIKESTILLING

En rettferdig verden er også en likestilt verden. Motkreftene mot likestilling og kvinners rettigheter er sterke, og vi ser en økende global polarisering når det gjelder seksuell og reproduktiv helse og rettigheter.

Norge må derfor:

- Aktivt støtte opp om eksisterende rettigheter, og særlig de som omhandler likestilling og seksuell og reproduktiv helse og rettigheter.
- Sikre at Norge oppfyller sine finansielle forpliktelser til likestilling og seksuell og reproduktiv helse og rettigheter.
- Trappe opp arbeidet mot kjønnsbasert vold i kriser og konflikt. Kjønnspektivet må styrkes i humanitær innsats, og være tverrgående i innsatsen.

OLJEFONDET

Statens Pensjonsfond Utland er kanskje Norges største fotavtrykk i verden. Det er både et tydelig symbol på ansvarlig forvaltning av naturressurser og på Norges eksport av karbon til resten av verden. Det stiller særlige krav til forvaltningen av fondet. Den etiske forvaltningen av Oljefondet utvikles stadig. Målet i Parisavtalen om å holde seg innenfor 1,5 graders globale oppvarming stiller særlige krav til Oljefondet, som i hovedsak er et indeksfond og som måles etter en referanseindeks som ikke er tilpasset et mål om utslippsreduksjon. Fondet utfordres også på å nå EUs og Norges mål om å nå netto null utslipp av klimagasser innen 2050.

En større andel av fondet bør investeres i utviklingsland med mulighet for god avkastning og jobbskaping der det trenger mest. Et stort hull i dagens regelverk er det etiske tomrommet som oppstår mellom et pågående brudd på de etiske retningslinjene og manglende oppreising eller opprydding etter bruddet. Det stilles i dag ingen krav til at selskap skal rydde opp etter seg, kun stanse uetisk aktivitet. Dette er i strid med folks alminnelige rettsoppfatning og med intensjonen i FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter (UNGP). Det er også et viktig prinsipp at det finnes muligheter for oppreising (access to remedy).

Norge må derfor:

- Ta initiativ til en utredning om hvordan Norges Bank Investment Management (NBIM) kan sikre at fondet investerer i henhold til målet i Parisavtalen og målet om netto null utslipp i 2050.
- Investere en større andel av SPU i utviklingsland gjennom å åpne for lønnsomme investeringer i unotert infrastruktur i utviklingsland der behovet er størst.
- Sikre at brudd bør regnes som pågående så lenge oppreising eller opprydding ikke har funnet sted. Det bør utvikles en mekanisme som sikrer berørte samfunn tilgang til oppreising, for eksempel gjennom fri rettshjelp.

HANDEL

Handelspolitikken må innrettes slik at måte at den gagnar fattige land. All politikk må trekke i samme retning. De internasjonale handelsreglene og Norges bilaterale handelsavtaler må legge til rette for bruk av grønn teknologi og klimavennlige løsninger. Utviklingsland må ha vesentlig næringspolitisk handlingsrom for å bygge opp sin nasjonale industri og økonomi.

Norge må derfor:

- Sikre at utviklingsland har en tollfordel for sine varer på det norske markedet. Det betyr at Norge må opprettholde et tollvern overfor andre rike land. Utviklingsland skal ikke trenge å ha nulltoll på sine industrivarer.

VÅPENEKSPORT

Å være et våpeneksporterende land innebærer et stort ansvar for å sikre at våpnene og annet militært materiell ikke brukes i strid med menneskerettene og menneskerettighetene. Regjeringen bestemte på tampen av 2023 å etablere en ny etat for eksportkontroll og sanksjoner, som skal være etablert innen januar 2025. Det er for tidlig å vite konsekvensene av dette, men omorganiseringen kan føre til en bedring i kontrollen. Kirkens Nødhjelp mener imidlertid at regjeringen må iverksette ytterligere tiltak for å sikre at ikke norske våpen brukes i strid med menneskerettene og menneskerettighetene, all den tid regelverket for eksportkontroll er gammelt og ikke tilpasset dagens utfordringer.

Norge må derfor:

- Sette ned et uavhengig utvalg som gjør en helhetlig gjennomgang av norsk eksportregelverk og -kontroll.

Zambia er et av landene i det sørlige Afrika som er rammet av tørke. I landsbyen Kazungula kan grønnsaker bli høstet på grunn av vannsystemer som er installert.

Kirkens Nødhjelp samarbeider med lokale partnere i over 30 land for å redde liv, bekjempe fattigdom og styrke lokalsamfunn.

Målet er å bygge fred, motvirke klimakrise og endre urettferdige strukturer som hindrer utvikling. Vi jobber for rent vann og gode sanitære forhold, matsikkerhet, økonomisk utvikling, og bekjempe vold mot kvinner.

Kirker i Norge har gitt oss dette oppdraget - for å verne om skaperverket og menneskelig verdighet.

Sammen for en rettferdig verden!

kirkensnodhjelp.no

E-post: nca-oslo@nca.no

Telefon: 22 09 27 00

Besøksdresse: Bernhard Getz' gate 3, 0165 Oslo

Postadresse: Postboks 7100 St. Olavs plass, 0130 Oslo

Kontonummer: 1594 22 87248

KIRKENS NØDHJELP
actalliance